

*Til departementene, fylkesmennene, fylkeskommunene,
kommunene, domstolene, advokatene m fl*

LOV
23 oktober 1959 nr 3
om overføring av fast eiendom

**Delegasjon av myndighet, forskrifter i medhold av loven,
kommentarer til enkelte bestemmelser m m**

**DET KGL JUSTIS- OG
POLITIDEPARTEMENT**

Oslo oktober 1987
jnr 3330/87 E

*Til departementene, fylkesmennene, fylkeskommunene,
kommunene, domstolene, advokatene m fl*

LOV
23 oktober 1959 nr 3
om overføring av fast eiendom

**Delegasjon av myndighet, forskrifter i medhold av loven,
kommentarer til enkelte bestemmelser m m**

INNHold

	Side
1. Innleiing	5
2. Oversikt over bestemmelsene i oreigningsloven	7
2.1 Oversikt over reglene ved vedtakelsen av loven	7
2.2 Oversikt over endringer i loven	9
3. Delegasjon av myndighet etter oreigningsloven	17
3.1 Delegasjon av myndighet til å vedta eller gi samtykke til eiendomsinngrep etter loven § 2 jf § 5 m m	17
3.2 Delegasjon av myndighet etter andre bestemmelser i oreigningsloven	18
3.3 Særskilt om delegasjon av myndighet i forbindelse med eiendomsinngrep i medhold av andre lover	20
4. Utviding av kretsen av ekspropriasjonsberettigede	22
5. Særskilte spørsmål	23
5.1 Forholdet til forvaltningsloven	23
5.2 Justisdepartementets standpunkt til enkelte tolkings-spørsmål	28
6. Forskrifter i medhold av loven § 23	35
6.1 Generelt	35
6.2 Merknader til de enkelte bestemmelsene i forskriftene	37
7. Forskrifter i medhold av loven § 29	39
7.1 Generelt	39
7.2 Merknader til de enkelte bestemmelsene i oreignings-forskriftene	40
7.3 Anvendelse av oreigningsforskriftene i saker om eiendomsinngrep etter andre lover	48
8. Visse spørsmål i forbindelse med håndheving av oreignings-loven	50
Vedlegg 1: Lov 23 oktober 1959 om oreigning av fast eigedom ..	52
Vedlegg 2: Oversikt over delegasjon i medhold av oreignings-loven § 5 jf § 2	66
Vedlegg 3: Forskrifter i medhold av oreigningsloven § 3	71
Vedlegg 4: Forskrifter i medhold av oreigningsloven § 23	75
Vedlegg 5: Forskrifter i medhold av oreigningsloven § 29	77
Vedlegg 6: Adressater for dette rundskrivet	79

Rundskriv til oreigningsloven

1. INNLEIING

Justisdepartementet har tidligere sendt ut fire rundskriv om oreigningsloven (ekspropriasjonsloven) av 23 oktober 1959. Det første ble sendt ut 7 juni 1960 og gjaldt ikrafttredelse, delegasjon av myndighet og forskrifter i medhold av loven. (Rundskrivet er tatt inn i Norsk Lovtidend 2 avd 1960 s 377, jf s 368.) Det andre kom 1 oktober 1962 og gjaldt klageadgang og klagefrist m v. Dette rundskrivet ble seinere trukket tilbake ved rundskrivet datert 14 april 1964, som foruten klageadgang og klagefrist m v også gjaldt delegasjon av myndighet i medhold av loven §§ 3 og 5.

Rundskrivene 7 juni 1960 og 14 april 1964 ble senere avløst av Justisdepartementets rundskriv 1 august 1978 (G-141/78). Dette rundskrivet ga en oversikt over bestemmelsene i oreigningsloven og delegasjon av myndighet i medhold av loven §§ 3 og 5. I rundskrivet ble det også redegjort for forholdet til saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven og forskrifter gitt med heimel i oreigningsloven § 29.

Siden rundskrivet 1 august 1978 (G-141/78) ble sendt ut, er oreigningsloven §§ 2 (nr 19 og 28 endret, ny nr 47 og 48), 12, 15, 22, 23 og 30 endret. Forskriftene til oreigningsloven § 29 ble dessuten endret ved kgl res 20 januar 1984 nr 214. I samband med endringen av lovens § 23 er det også gitt nye forskrifter til denne bestemmelsen ved kgl res 7 desember 1984. Det er videre truffet vedtak om delegasjon og bruk av lovens fullmakter ved kgl res 18 desember 1981 (myndighet til å gjøre vedtak om eller samtykke til ekspropriasjon etter § 2 nr 2,

4, 5, 34, 38 og 39 delegert til Kultur- og vitenskapsdepartementet), 5 november 1982 (myndighet til å gjøre vedtak om eller samtykke til ekspropriasjon etter § 2 nr 19 delegert til NVE v/ hovedstyret og fylkesmannen for så vidt angår kraftlinje med inntil 22 kV nominell spenning, delegasjonen er foretatt før lovendringen 12 juni 1987 nr 52) og 8 juli 1983 (myndighet til å gjøre vedtak om eller samtykke til ekspropriasjon etter § 2 nr 42 og 47 delegert til Miljøverndepartementet). Miljøverndepartementets myndighet etter lovens § 2 nr 42 og 47 er delegert videre til fylkesmannen ved rundskriv T-20/83 (Norsk Lovtidend 19 august 1984 nr 2150), se også rundskriv T-4/85 av 6 februar 1985 . På samme måte er Justisdepartementets myndighet etter lovens § 2 nr 40 delegert til fylkesmannen ved rundskriv G-170/84 (jf Norsk Lovtidend 1984 s 910)

På denne bakgrunn har Justisdepartementet funnet behov for et nytt rundskriv for hele oreigningsloven. På de fleste punkter dreier det seg imidlertid om en ajourføring av departementets tidligere rundskriv 1 august 1978. Rundskrivet er ment å skulle gi en samlet framstilling av oreigningsloven og oreigningsforskriftene, og en ajourført liste over delegasjoner etter lovens § 5, jf § 2, og bruk av fullmakter etter loven for øvrig. Det avløser Justisdepartementets tidligere rundskriv 1 august 1978.

Det enkelte departement bes sende et eksemplar av rundskrivet til berørte underliggende etater.

2. OVERSIKT OVER BESTEMMELSENE I OREIGNINGSLOVEN

2.1 Oversikt over reglene ved vedtakelsen av loven

I rundskriv 7 juni 1960 ble det gitt en kort oversikt over reglene i oreigningsloven (slik de lød den gangen). I og med at dette rundskrivet er avløst, skal dette gjentas her:

«Oreigningsloven har karakter av en felles ekspropriasjonslov. Den skiller ut ekspropriasjonsheimelen fra en rekke lover og gir i stedet heimelen ved opprekning av ekspropriasjonsformål, jfr. § 2 nr. 1-43. Etter § 2 er det Kongen som har myndighet til å treffe vedtak om eller gi samtykke til eiendomsinngrep, men Kongens myndighet kan delegeres etter reglene i § 5. Ved den kgl. resolusjon av 2 juni 1960¹⁾ er gjort vedtak om slik delegasjon, og departementet viser til avsnitt II i resolusjonen og foredraget. Etter § 3 kan som hovedregel bare staten eller en kommune foreta eiendomsinngrep. Det er likevel adgang til å gi forskrifter om at også andre kan få rett til det, og slike forskrifter er gitt i den kgl. resolusjon avsnitt III; jfr. foredragets avsnitt III.

I § 4 har loven regler om oppmåling, undersøkelser m.v. med sikte på mulig inngrep. Myndighet til å gi tillatelse til slik oppmåling osv. er lagt til lensmannen på landet og til politimesteren i byene, jfr. nærmere resolusjonens og foredragets avsnitt IV.²⁾ Etter § 9 kan frivillig overdratt eiendom erklæres odelsfri. Myndigheten til dette er etter loven hos Kongen, men er delegert i samme utstrekning som myndigheten til å treffe vedtak om eller gi samtykke til de tilsvarende eiendomsinngrep, jfr. avsnitt V i resolusjonen og foredraget. Ellers har loven i kap. I bl.a. regler om eiendomsinngrep til fordel for ekspropriaten (§ 6) og om adgang til å stille vilkår for ekspropriasjonstillatelse (§ 10). Departementet viser ellers til følgende bestemmelser av generell betydning for spørsmålet om å nytte ekspropriasjonsadgangen:

§ 2 siste ledd: «Vedtak eller samtykke kan ikkje gjerast eller gjevast utan det må reknast med at inngrepet tvillaust er til meir gagn enn skade.»

¹⁾ Se Norsk Lovtidend 2 avdeling 1960 s 368 flg.

²⁾ Etter samme resolusjon er denne myndigheten lagt til bergmesteren i forhold til bergverksloven og lov om avståing av grunn til drift av ikke-mutbare mineralske forekomster.

§ 7: «Står det hus på grunnen eller anna som har fast tilknytning til grunnen og er viktig for eigaren, bør vedtak om eller samtykke til oreigningsinngrep berre gjerast eller gjevast når det ikkje kan finnast annan tenleg grunn eller når føremøne med at nett den egedomen vert teken, er så mykje større at det må vera avgjerande. Det same gjeld om dyrka jord og dyrkingsjord.»

I kap. II har loven regler om behandlingen av saker som gjelder vedtak om eller samtykke til eiendomsinngrep (§§ 11-13), og om odelsfrigjøring (§ 14)¹⁾. Utgifter som disse reglene fører med seg, skal søkeren betale etter § 15. Han kan dessuten i særlige tilfelle pålegges av Kongen å erstatte motparten de utgiftene som har vært nødvendige til å vareta hans interesser. Kongens myndighet etter denne bestemmelse er delegert til Justisdepartementet, jfr. avsnitt VI i resolusjonen og foredraget.

Loven gir i kap. III regler om skjønn. Skjønnnet holdes etter bestemmelsene i skjønnsloven om ekspropriasjonssaker, men oreigningsloven har visse supplerende regler, bl.a. om at skjønn må kreves innen 1 år (§ 16), og om de tilfelle der det kan være lensmannsskjønn (§ 17), om adgang til almannastevning (§ 20) og om adgang til å utsette erstatningsfastsettingen (§ 21). Dessuten er det ved oreigningsloven gjennomført betydningsfulle endringer i skjønnsloven, jfr. § 36 nr. 16.

Kap. IV har regler om erstatning for eiendomsinngrep, og her er bl.a. angitt når det kan fastsettes årlige erstatningsbeløp istedenfor engangserstatning (§ 22), og det er adgang til revisjon av årlige erstatningsbeløp (§ 23).

Kap. V har i § 25 regler om adgang til å sette inngrep i verk før erstatningen er fastsatt (forhåndsavståing), og regulerer i §§ 26-27 visse spørsmål som reiser seg når tidsbegrensete inngrep faller bort, eller når eksproprianten legger ned anlegget. Kap. VI gir i § 28 heimel for rådighetsinnskrenkinger for eksproprianten. Slike band på rådigheten kan gis av omsyn til eksproprianten.

Etter § 29 har Kongen heimel til å gi forskrifter til gjennomføring av loven. Slike forskrifter er gitt ved den kgl. resolusjon av 2. juni 1960, jfr. resolusjonens og foredragets avsnitt VII. Her er det i nr. 1-4 gitt nærmere regler om saksbehandlingen. Disse reglene er gitt i tilslutning til lovens kap. II, bl.a. om innhenting av uttalelse fra departementer, og det er

¹⁾ Lovens § 14 ble opphevd ved vedtakelsen av odelsloven.

fastsatt at hvis et departement fraråder det påtenkte inngrepet, kan vedtak om inngrepet bare gjøres av Kongen. I forskriftenes nr. 5 er det gitt klageregler.

Etter § 30 får oreigningsloven tilsvarende anvendelse ved eiendomsinngrep som foretas med heimel i de spesielle ekspropriasjonslovene som er reknet opp i paragrafen (nr. 1-39). Her gir fellesloven en uttømmende opprekning av samtlige lover der ekspropriasjonsheimelen er beholdt i vedkommende lov og ikke er ført over til oreigningsloven. Lovene er gjengitt i kronologisk orden, og det er forutsetningen at opprekningen blir holdt á jour.

Loven har i kap. VII overgangsbestemmelser. I saker der det er stevnet til skjønn før lovens ikrafttreden (1. juni 1960), skal den fortsatte behandling skje i samsvar med de hittil gjeldende regler (§ 33). Ellers skal en sak behandles etter reglene i oreigningsloven eller i vedkommende spesielle lov slik de lyder etter endringene i oreigningsloven. Dette gjelder også når vedtaket om eller samtykket til inngrepet er fra tida før 1. juli 1960 (§ 32). Videre skal oreigningsloven eller vedkommende nye regler i spesiallovgivningen gjelde behandlingen og avgjørelsen av spørsmålet om inngrep når slik sak er tatt opp, men ikke avgjort, før nevnte dato (§ 31).

Til slutt har loven i kap. VIII bestemmelser om ikrafttreden og om oppheving og endring av andre lover og lovbestemmelser.»

For øvrig vises til Sandene, Oreigningsloven med kommentar (1962).

2.2 Oversikt over endringer i loven

På en del punkter er det seinere skjedd *endringer i loven*. I rundskrivet 1 august 1978 var det gjort særskilt rede for de viktigste endringene i loven fram til utgivelsen av rundskrivet. Her gjengis det som ble sagt om disse endringene:

«Ved lov 19 juni 1969 nr 54 ble *saksbehandlingsreglene* endret noe i forbindelse med forvaltningslovens ikrafttredelse. Dette vil bli tatt opp nærmere under punkt 5 nedenfor.

Ved lov 26 januar 1973 nr 4 ble bestemmelsene om *forhåndstiltreding* i § 25 endret i forbindelse med innføring av de nye reglene om erstatning ved ekspropriasjon av fast eiendom. I Justisdepartementets rundskriv 13 april 1973 (G-91/73) om ekspropriasjonsloven het det om dette:

«VIII. Forhåndstiltreding (lovens § 14, endring i
oreigningsloven § 25).

Lovens § 14 endrer bestemmelsene om *forhåndstiltreding i oreigningslovens § 25*.

Vilkårene i § 25 første ledd for at det organ som treffer vedtak om eller gir samtykke til ekspropriasjon, kan *samtykke i forhåndstiltreding*, er lempet vesentlig. Det er ikke lenger et vilkår for å gi samtykke at søkeren må påvise at det har mye å si for ham å komme hurtig i gang, men det beror på en mer fri skjønnsmessig vurdering om det skal gis samtykke til forhåndstiltreding. Dersom eksproprianten ennå ikke har begjært skjønn, gjelder likevel fortsatt - med redaksjonelle endringer - regelen i første ledd *annet punktum* - om at samtykke bare kan gis i særlige tilfelle. Er på den annen side skjønn allerede holdt, skal samtykke gis om ikke særlige grunner taler mot det, jfr. det nye *fjerde punktum*.

Ved vurderingen av om samtykke skal gis, bør ekspropriantens interesser i forhåndstiltreding veies mot ekspropriantens interesse i å få beholde eiendommen så lenge som mulig. I tilfelle hvor det kan være berettiget tvil om det er hjemmel i loven for ekspropriasjonen, eller om et gitt ekspropriasjonssamtykke av andre grunner er ugyldig, kan det tilsi varsomhet med å gi samtykke til forhåndstiltreding.

Annet ledd gjelder som tidligere adgangen til å sette som vilkår for forhåndstiltreding at eksproprianten foretar *oppmålinger og undersøkelser m.v. av eiendommen* i tilfeller hvor hans arbeid vil omskape eiendommen. Det er her foretatt en viss endring, slik at også arbeid som eksproprianten vil gå i gang med etter at skjønn er holdt, men før skjønnen er rettskraftig, skal tas i betraktning.

Det nye *tredje ledd* inneholder regler om *forskottsbetaling* av en del av ekspropriasjonsvederlaget som vilkår for forhåndstiltreding. Disse reglene er nye. Forskottsbetaling skal settes som vilkår dersom noen av partene krever det. Størrelsen av forskottet skal prinsipielt avgjøres av partene. Blir partene ikke enige; skal det organ som samtykker i forhåndstiltredingen, fastsette beløpet. Størrelsen av forskottet må fastsettes etter en skjønnsmessig vurdering, og det bør innhentes uttalelse fra partene om hva som kan være et passende forskott. Et siktepunkt bør være at beløpet skal utgjøre en vesentlig del av den erstatningen

som kan ventes tilkjent, men det bør i hvert fall ikke settes så høyt at det kan komme til å overstige erstatningsbeløpet.

Om *utbetalingen av forskottet* gjelder reglene i *fjerde ledd*. Er det tvil om hvem forskottet skal utbetales til, skal man gå frem etter skjønnsloven § 53 annet ledd. Annet punktum gir eksproprianten rett til å kreve pantsikkerhet for forskottet i den eiendom ekspropriasjonen gjelder. I så fall kan eieren kreve at panteheftelsen bare skal hvile på den del av eiendommen som inngrepet gjelder, dersom denne delen er fraskilt.

Samtykke til forhåndstiltreding og fastsetting av vilkår etter annet og tredje ledd er *enkeltvedtak*. For saksbehandlingen gjelder derfor reglene i forvaltningsloven, likevel slik at reglene i oereigningslovens § 12 annet ledd går foran forvaltningslovens regler om forhåndsvarsling så sant de står i strid med hverandre (*femte ledd* annet punktum).»

Ved lov 28 juni 1975 nr 58 ble lovens §§ 9 og 14 om *odelsfrigjøring* opphevd og erstattet med den nye odelslovens § 32 annet ledd, se nærmere underpunkt 3 nedenfor.

Ved lov 13 februar 1976 nr 2 ble lovens § 5 første og annet ledd endret for å åpne adgang til *delegasjon til fylkesmannen*, jf nærmere under punkt 3 nedenfor. Det er ellers bl a skjedd er par tilføyelser i opprekningen av ekspropriasjonsformålene i § 2 (se nr 44, 45 og 46), samt en rekke endringer i opprekningen av særskilte ekspropriasjonslover § 30.»

Som nevnt foran, er det også skjedd en del endringer i loven etter utsendelsen av foregående rundskriv. Her skal det derfor gis en oversikt over de viktigste av disse endringene. (Loven slik den lyder i dag er tatt med som *vedlegg 1* til rundskrivet.)

Ved lov 8 februar 1980 nr 2 ble bestemmelsen i § 22 om *fastsetting av vederlaget* endret. Lovpanteretten for vederlagskravet ble beholdt, men det ble fastatt at panteretten skal tinglyses. Tinglysingspåbudet er imidlertid bare en ordensforskrift slik at panteretten ikke faller bort om tinglysing blir forsømt. Panteretten får likevel prioritet først fra tinglysingen.

Ved lov 13 juni 1980 nr 41 ble *saksbehandlingsregelen* i § 12 endret. Det dreide seg imidlertid bare om en teknisk revisjon

i samband med en omorganisering av landbruksmyndighetene.

Ved lov 13 mars 1981 nr 6 ble det i § 2 *ny nr 47* inntatt hjemmel for ekspropriasjon til fordel for «vassledning og vassverk, og anlegg for avløpsvann».

Ved lov 17 desember 1982 nr 88 ble det foretatt en revisjon av *sakskostnadsreglene i § 15* i forbindelse med endringen av de tilsvarende bestemmelsene i skjønnsprosessloven. I Justisdepartementets rundskriv 27 desember 1982 (G-296/82) om endringer i skjønnsprosessloven het det om dette på s 9:

«3.2 Oreigningsloven § 15

Oreigningsloven § 15 *første ledd* bestemmer at ekspropriasjonssøkeren skal bære de utgifter som bestemmelsene i oreigningsloven kap II fører med seg. Dette gjelder bl a utgifter til gebyr, kart, kunngjøringer m m. Bestemmelsen innebærer ingen endringer i forhold til det som gjaldt tidligere.

Annet ledd gjelder utgifter til juridisk eller annen sakkyn- dig hjelp m m. Det heter nå at ekspropriasjonssøkeren skal dekke motpartens nødvendige utgifter til å vareta sine interesser, se annet ledd *første punktum*. Tidligere var det etter ordlyden også et vilkår at «særlege omstende var til stades». Men dette hadde i praksis liten betydning ved siden av vilkåret om at utgiftene må ha vært nødvendige. Endringen innebærer derfor i hovedsak bare en lovfesting av tidligere praksis.

I forarbeidene er det for øvrig forutsatt at bestemmelsen skal praktiseres som tidligere, jf proposisjonen s 54.

Spørsmålet om hva som anses for nødvendige utgifter vil bero på en konkret vurdering i den enkelte sak, se nærmere Sandene: Oreigningsloven (1962) s 172-173.

Det har vært lagt til grunn at § 15 også kommer til anvendelse ved behandling av klage over vedtak etter oreigningsloven § 2 (og § 25). I § 15 annet ledd *annet punktum* er det nå en uttrykkelig regel om dekning av sakskostnadene i klagesaken.

Eksproprianten skal alltid ha dekket sine nødvendige utgifter i klagesaken dersom det er *eksproprianten* som påklager vedtaket. Har *eksproprianten* klaget, vil han bare få dekket sine utgifter dersom han har hatt «god grunn» til å klage. I proposisjonen uttales bl a om forståelsen av denne bestemmelsen (s 57-58):

«Dersom ekspropriatens klage fører fram, antar departementet at vilkåret «god grunn» uten videre må anses oppfylt, jf lovutkastet § 15 annet ledd annet punktum. Hans utgifter i anledning klagesaken skal i så fall kunne kreves dekket av eksproprianten. Men her som ved førsteinstansbehandlingen gjelder dette bare utgifter som har vært «naudsynlege».

Etter departementets mening bør ekspropriatens utgifter til dels også kunne kreves dekket selv om klagen bare delvis har ført fram. Samtykket til ekspropriasjon blir f eks stående, men det blir av hensyn til ekspropriaten stilt nye vilkår til samtykket. Dersom det bare er på mindre vesentlige punkter at ekspropriaten har fått medhold, vil det kunne være naturlig med en tilsvarende reduksjon av det beløp som kan kreves dekket av eksproprianten, med mindre det likevel forelå «god grunn» til å klage, jf nedenfor.

Dersom ekspropriatens klage ikke blir tatt til følge, vil det bero på en konkret vurdering om ekspropriaten likevel skal få dekket sine nødvendige utgifter, jf vilkåret «god grunn». Det må her bl a legges vekt på om saken var så tvilsom at det var fyldestgjørende grunn til å påklage vedtaket, sakens art og betydning for ekspropriaten og partenes forhold for øvrig. Også her vil det for øvrig være adgang til å bestemme at det skal gis delvis dekning av ekspropriatens utgifter.

Blir ekspropriatens klage avvist, vil ekspropriaten normalt ikke kunne kreve sine omkostninger i anledning klagen dekket av eksproprianten. Det samme vil gjelde hvor klagen trekkes tilbake. Men dersom dette skjer som ledd i et forlik, vil det selvfølgelig kunne være avtalt noe annet mellom partene.»

Selv om det legges til grunn at ekspropriatens klage er skjedd uten «god grunn», vil ekspropriaten ikke kunne pålegges å betale ekspropriantens utgifter i anledning klagesaken. I proposisjonen er det for øvrig også antatt at ekspropriaten vil ha krav på å få dekket sine nødvendige utgifter i klagesaken når vedtaket formelt er påklagd av begge parter.

Etter § 15 annet ledd *tredje punktum* er det skjønnsretten som skal treffe avgjørelse om dekning av sakskostnader etter annet ledd. Dette er en endring i forhold til tidligere, da det var Kongen (Justisdepartementet i henhold til delegasjon) som traff slik avgjørelse. Kongen (Justisdepartementet) vil imidlertid fortsatt måtte avgjøre omkostningsspørsmålet dersom det ikke blir holdt etterfølgende skjønn. At det ikke blir

holdt skjønn, kan skyldes at det ikke blir gitt noen ekspropriasjonstillatelse, at eksproprianten ikke begjærer skjønn innen ett-årsfristen i oreigningsloven § 16 eller at erstatningsspørsmålet blir ordnet i minnelighet.

Det er for øvrig intet til hinder for at partene blir *enige* om hva eksproprianten skal betale i medhold av oreigningsloven § 15. Det vil heller ikke være noe til hinder for at partene blir enige om at eksproprianten skal betale ekspropriatens nødvendige utgifter i anledning saken *før* saken er endelig avgjort. I § 15 *tredje ledd* er det gitt en bestemmelse om at eksproprianten på visse vilkår kan *kreve* å få forskuddsdekning av utgifter som han har under saken. Blir partene ikke enige om slik forskuddsbetaling, kan hver av dem kreve at Kongen eller vedkommende organ med fullmakt etter oreigningsloven § 5 tar avgjørelsen om spørsmålet. Etter at skjønn er begjært, treffes likevel avgjørelsen av skjønnsretten. Er det klart at det ikke vil bli begjært skjønn, jf oreigningsloven § 16, vil det ikke lenger være .11naturlig med forskuddsdekning, og det blir da vedkommende forvaltningsorgan som avgjør kostnadsspørsmålet på vanlig måte.

Ved vurderingen av om eksproprianten skal pålegges å betale utgifter som eksproprianten krever dekket *før* saken er avgjort, vil det avgjørende være om utgiftene har vært nødvendige for å ta vare på hans interesser i saken. Det er forutsatt i forarbeidene at vedkommende organ kan avslå å pålegge forskuttering dersom det finner at det er tvilsomt om utgiftene har vært nødvendige, jf Innst O nr 9 (1982-83) s 7-8.

Når det ellers gjelder anvendelsen av oreigningsloven § 15 tredje ledd, vises til proposisjonen s 61-62. Her sies det blant annet at det er «det organ som har ekspropriasjonssaken til behandling som avgjør spørsmålet om forskuddsdekning. Dette bør gjelde selv om det blir Justisdepartementet som fortsatt skal treffe den endelige avgjørelse om saksomkostninger dersom det ikke blir etterfølgende skjønn.»

De utgifter som ekspropriasjonssøkeren har betalt under saken, kommer til fradrag ved den endelige omkostningsfastsettingen, jf § 15 *fjerde ledd*. I likhet med det som gjaldt tidligere skal andre ekspropriasjonssøkere enn staten stille sikkerhet for kostnadsansvaret, jf *femte ledd*.

Det er for øvrig ikke foreslått noen endringer i virkeområdet for oreigningsloven § 15. I proposisjonen s 54 er det gjort rede for tidligere praksis vedrørende virkeområdet for bestemmelsen. Det uttales om dette:

«Ved praktiseringen av oreigningsloven § 15 har Justisdepartementet lagt til grunn at bestemmelsen også kommer til anvendelse i saker om adgang til forhåndstiltredelse i medhold av oreigningsloven § 25. Ved ekspropriasjon etter jordloven § 20 har Justisdepartementet antatt at staten som ekspropriant etter jordloven må være rette vedkommende til (i første omgang) å dekke utgiftene etter oreigningsloven § 15. Det er også forutsatt at bestemmelsen gir hjemmel for å pålegge eksproprianten å dekke utgifter påløpt før ekspropriasjonssaken blir fremmet dersom lovens vilkår først er oppfylt.

For øvrig har Justisdepartementet lagt til grunn at oreigningsloven § 15 ikke kommer til anvendelse i odelsfrigjørings sak etter odelsloven § 31. Departementet vil vurdere spørsmålet om endring her og eventuelt komme tilbake til dette senere.»

Særlige spørsmål reiser seg ved anvendelse av oreigningsloven § 15 ved ekspropriasjon som etter særlovgivningen har hjemmel direkte i lov. De mest praktiske tilfelle av slik direkte ekspropriasjonsrett finner man i vegloven § 50 og i bygningsloven § 35 nr 1 annet ledd (nå plan- og bygningslov § 35 nr 1). Ekspropriasjon skjer her på grunnlag av vedtatt detaljplan eller reguleringsplan. Departementet har lagt til grunn at oreigningsloven § 15 i prinsippet får anvendelse i slike tilfelle. I proposisjonen blir det uttalt følgende om dette (s 56):

«Men ved anvendelsen av oreigningsloven § 15 i disse sakene har departementet antatt at det må skilles mellom utarbeidelsen av planen og den senere beslutning om å gå til ekspropriasjon på grunnlag av planen. Vedtaket om ekspropriasjon på grunnlag av planen er et nytt og selvstendig vedtak, og forvaltningslovens regler om bl a forhåndsvarsling kommer til anvendelse. Departementet har antatt at oreigningsloven § 15 må tolkes slik at det bare er utgiftene i forbindelse med selve ekspropriasjonssaken som omfattes av bestemmelsen. Det er også lagt til grunn i praksis ved anvendelsen av bestemmelsen i disse sakene.»

I den forbindelse vil man bemerke at Planlovutvalget som ble nedsatt ved kgl resolusjon 15 januar 1982 er bedt om å utrede spørsmålet om og i tilfelle på hvilke vilkår enkeltpersoner og grupper som blir berørt av offentlig arealplanlegging skal kunne få dekket utgiftene til uavhengig sakkyndig bistand fra det offentlige.»

Ved lov 3 juni 1983 nr 51 ble bestemmelsen i § 23 endret slik at *årlige vederlag* skal prøves på nytt hvert 5 år - mot tidligere hvert 20 år, jf nærmere pkt 6.

Ved lov 8 mars 1985 nr 9 ble det foretatt en fullstendig *ajourføring av opprekningen i § 30* over andre lover med ekspropriasjonsheimel. Bakgrunnen for denne ajourføringen var at man ved endringen av ekspropriasjonsheimler i særlovgivningen ikke har vært tilstrekkelig merksom på at dette kan nødvendiggjøre endringer i oreigningsloven § 30. Det ble samtidig presisert at § 30 er en nøkkelbestemmelse for anvendelse av de generelle regler i oreigningsloven på ekspropriasjon etter særlovgivningen, og det ble innskjerpet at man for fremtiden må ha denne bestemmelsen for øye ved endringer av ekspropriasjonsheimler i særlovgivningen.

Ved lov 14 juni 1985 nr 68 ble § 2 nr 28 endret til også å omfatte «akvakultur og verksemd i samband med slikt, medrekna undervisning, forskning og utvikling».

Ved lov 18 april 1986 nr 10 ble det i § 2 ny nr 48 inntatt heimel for ekspropriasjon til fordel for «Fjernvarmeanlegg».

Ved lov 20 juni 1986 nr 37 fikk § 30 ny nr 41 med henvisning til «Plan- og bygningsloven av 14 juni 1985 nr 77». Samtidig ble § 30 nr 30, 31 og 32 opphevd.

Ved lov 11 juli 1986 nr 54 ble § 30 nr 1 opphevd.

Ved lov 12 juni 1987 nr 52 ble § 2 nr 19 endret til også å omfatte *gasskraftverk*, samtidig ble alle anlegg for transformering, overføring og fordeling av kraft nevnt i teksten.

3. DELEGASJON AV MYNDIGHET ETTER OREIGNINGSLOVEN

3.1 Delegasjon av myndighet til å vedta eller gi samtykke til eiendomsinngrep etter loven § 2, jf § 5 m m.

Eiendomsinngrep etter loven krever etter § 2 vedtak av eller samtykke fra Kongen. Kongens myndighet kan imidlertid etter § 5 første ledd delegeres til et departement eller, når særlige grunner taler for det, til et annet underordnet sentralt styringsorgan. Videre kan Kongen gi fylkesmannen myndighet til å samtykke i eiendomsinngrep.

Ved kongelig resolusjon 2 juni 1960 om lovens ikrafttredelse m v ble det gjort vedtak om delegasjon av Kongens myndighet etter en rekke av numrene i § 2. Det ble i den forbindelse framhevd at denne delegerte myndighet ikke skulle kunne delegeres videre, med mindre annet uttrykkelig ble sagt. I rundskrivet 7 juni 1960 ble det videre presisert (s 5) at det vil høre under Justisdepartementet å søke kongelig resolusjon dersom det skulle vise seg aktuelt å delegere myndighet etter § 5, jf § 2, i større utstrekning enn gjort ved kongelig resolusjon 2 juni 1960. I praksis har det hendt at vedkommende fagdepartement i enkelte tilfelle selv har fremmet forslag til kongelig resolusjon om slik delegasjon uten at spørsmålet har vært forelagt Justisdepartementet på forhånd. På bakgrunn av innhentete opplysninger fra departementene har Justisdepartementet lagt til grunn at myndigheten etter § 2 seinere er delegert ved kongelige resolusjoner av følgende datoer: 9 juni 1961, 12 januar 1962, 18 mai 1962, 24 januar 1964, 11 juni 1965, 18 september 1970, 8 oktober 1971, 5 mai 1972, 6 februar 1976, 15 april 1977, 11 januar 1978, 18 desember 1981, 5 november 1982 og 8 juli 1983.

På enkelte områder er myndigheten delegert videre, jf Samferdselsdepartementets vedtak 23 november 1960, Miljøverndepartementets vedtak 19 august 1983 (se rundskriv T-4/85 6 februar 1985) og Justisdepartementets vedtak 19 oktober 1984.

I *vedlegg 2* til dette rundskrivet er det satt opp en ajourført oversikt over samtlige nummer i § 2 med angivelse av hvorvidt og til hvem myndigheten er delegert. Delegasjonsdatoen er angitt i parentes. For ordens skyld gjøres merksom på at

delegasjon til fylkesmannen bare omfatter myndighet til å gi samtykke til eiendomsinngrep, ikke til å gjøre vedtak om inngrep, jf kongelig resolusjon 15 april 1977 del I nr 1 første ledd. I henhold til samme bestemmelse annet ledd har videre vedkommende fagdepartement full kompetanse til både å treffe vedtak om og gi samtykke til eiendomsinngrep i de tilfeller hvor myndighet som nevnt er delegert til fylkesmannen. (Samtidig ble bestemmelsene om delegasjon som nevnt i resolusjonens del I nr 1, gitt ved kongelig resolusjon 2 juni 1960 del II, opphevd, jf førstnevnte resolusjons del I nr 2).

Vedkommende organ som har fått delegert myndighet i medhold av § 5 første ledd, jf § 2, vil uten videre også kunne treffe vedtak etter lovens §§ 6, 8, 10 første ledd, 16, 17, 20 og 25 første ledd, jf formuleringen i disse bestemmelsene. Det er derfor ikke nødvendig med særskilt delegasjon av myndighet etter disse paragrafene for så vidt angår inngrep etter oreigningsloven. Dette vil også gjelde hvor fylkesmannen er delegert myndighet i medhold av § 5.

Ved kongelig resolusjon 15 april 1977 del I nr 3 er det videre bestemt at et departement som i henhold til § 5 er eller blir delegert myndighet til å gi samtykke til eiendomsinngrep, kan med Justisdepartementets samtykke delegere myndigheten videre til fylkesmannen med mindre annet er særskilt bestemt.

Dersom myndigheten *ikke* er delegert etter § 5, blir konkrete saker om eiendomsinngrep som Kongen skal avgjøre, å forberede av de respektive fagdepartementer, se nærmere om dette under punkt 7 nedenfor.

3.2 Delegasjon av myndighet etter andre bestemmelser i oreigningsloven

Ved kongelig resolusjon 2 juni 1960 del IV er det bestemt følgende om hvem som skal gi tillatelse etter *lovens* § 4:

«Rett til å gi tillatelse etter § 4 legges til lensmannen på landet og til politimesteren i byene. I forhold til lov om bergverksdrift av 14. juli 1842 (nå lov 30 juni 1972 nr 70 om bergverk) og lov av 21. mars 1952 om avståing av grunn m.v. til drift av ikke-mutbare mineralske forekomster, jfr. oreig-

ningslovens § 30 nr. 1 og 31 (nå § 30 nr 17), skal likevel retten tilligge bergmesteren i vedkommende distrikt.»

I medhold av lovens § 29 er det ved kgl resolusjon 2 juni 1960 del VII fastsatt at Industridepartementet er klageinstans for vedtak som treffes av bergmesteren etter § 4 (jf Vedlegg 5 nr 5). I medhold av samme bestemmelse er det ved kgl resolusjon 20 januar 1984 fastsatt at fylkesmannen er klageinstans for vedtak som treffes av lensmann eller politimester etter § 4 (jf Vedlegg 5 nr 5).

Etter lovens § 5 tredje ledd kan Kongen, eller styringsorgan med fullmakt etter bestemmelsens første ledd, i vedtak om eller samtykke til eiendomsinngrep overlate til skjønnnet å ta avgjørelse om hva inngrepet skal gå ut på eller hvilket omfang det skal ha. Slik delegasjon kan imidlertid ikke gis generelt, men må gjelde den enkelte sak, jf *Sandene*, Oreigningsloven s 103. Justisdepartementet har derfor ingen oversikt over i hvilken utstrekning fullmakten har vært brukt.

Ved kongelig resolusjon 2 juni 1960 del V ble rett til å erklære eiendom odelsfri etter lovens § 9 delegert til de departementer og andre organer som etter resolusjonens del II hadde fått rett til å gjøre vedtak om eller gi samtykke til tilsvarende eiendomsinngrep. Som nevnt foran under punkt 2 er oreigningsloven § 9 nå avløst av odelsloven § 32 annet ledd. Ved kongelig resolusjon 19 desember 1975 om odelslovens ikrafttredelse m v er det i del II nr 3 bestemt at de departementer og andre organer som ved kongelig resolusjon 2 juni 1960 m.fl. (herunder også kongelig resolusjon 15 april 1977, se denne resolusjons del I nr 5) har fått rett til å gjøre vedtak om eller samtykke til eiendomsinngrep etter oreigningsloven § 2, også skal ha myndighet etter odelsloven § 32 til å fri jord fra eldre odelsrett dersom lovheimelen for oreigning ville ha vært oreigningsloven. (Samtidig ble del V i kongelig resolusjon 2 juni 1960 opphevd.)

Etter endringen av sakskostnadsbestemmelsen i § 15 er det nå skjønnretten som skal treffe avgjørelse om dekning av sakskostnader etter § 15 annet ledd, jf ovenfor pkt 2.2. Dersom det ikke blir holdt etterfølgende skjønn, må imidlertid Kongen fortsatt avgjøre kostnadsspørsmålet. I henhold til

kgl resolusjon 2 juni 1960 del VI er denne myndigheten delegert til Justisdepartementet.

For ordens skyld presiseres at myndighet som er delegert i medhold av § 5 første ledd, jf § 2, uten videre omfatter myndighet etter *lovens §§ 6, 8, 10 første ledd, 16, 17, 20 og 25 første ledd*, jf foran under punkt 3.1 Dersom myndigheten ikke er delegert etter § 5, hører det under vedkommende fagdepartement å forberede konkrete saker om vedtak etter disse bestemmelsene, se nærmere nedenfor under punkt 8.

3.3 Særlig om delegasjon av myndighet i forbindelse med eiendomsinngrep i medhold av andre lover

I Justisdepartementets rundskriv 7 juni 1960 er det uttalt følgende om dette:

«Med omsyn til inngrep som foretas med heimel i andre lover og hvor oreigningslovens bestemmelser i henhold til § 30 får tilsvarende anvendelse så langt de passer og ikke strider mot særlige regler, skal departementet merke:

Skal §§ 6, 8, 9¹⁾, 10 første ledd, 16, 20 og 25 første ledd brukes ved slike inngrep, vil det trenge særskilt delegasjon av myndigheten dersom den skal utøves av andre enn Kongen. Slik delegasjon av Kongens myndighet kan skje i kraft av vanlige stats- og forvaltningsrettslige prinsipper. Det har vært forutsetningen at kgl. resolusjon om delegasjon i disse tilfelle blir å søke av det fagdepartement som har saksområdet etter vedkommende spesiallov. På samme måte som ved inngrep etter oreigningsloven, vil - også ved inngrep etter spesiallovgivningen - myndigheten etter § 10 annet ledd, § 25 fjerde ledd og § 26 første ledd høre under fagdepartementet. De reglene som er gitt ved den kgl. resolusjon²⁾ avsnitt IV og VI i forhold til felleslovens §§ 4 og 15, vil gjelde uten videre, for så vidt disse paragrafer kommer til anvendelse ved inngrep etter andre lover. Det samme gjelder de forskrifter som er gitt ved resolusjonens avsnitt VII.»

På grunnlag av en rundspørring blant departementene vil man her gi en oversikt over delegasjon av myndighet etter

¹⁾ Lovens § 9 om odelsfrigjøring er opphevd. En tilsvarende bestemmelse er inntatt i odelsloven 32, jf foran under punkt 2.

²⁾ Kongelig resolusjon 2 juni 1960.

oreigningsloven ved inngrep etter andre lover. (Delegasjoner i henhold til lover som seinere er opphevd, tas ikke med her):

a) *Eiendomsinngrep i medhold av plan- og bygningsloven*

Myndighet etter *oreigningsloven* § 20 og etter *lovens* § 25 er delegert til Kommunaldepartementet ved kgl resolusjoner henholdsvis 22 september 1961 og 2 oktober 1987. Kommunaldepartementet kan delegere sin myndighet etter § 25 videre til fylkesmannen. Slik delegasjon er gitt ved rundskriv H-51/87, 28 oktober 1987, når ekspropriasjon skjer i medhold av §§ 35-39 i plan- og bygningsloven.

Ved kgl resolusjon 19 desember 1975 del II nr 4 er det videre bestemt at Kommunaldepartementet skal ha fullmakt etter *odelsloven* § 32 annet ledd (jf tidligere *oreigningslovens* § 9) til å fri jord for eldre odelsrett når lovheimelen for *oreigning* ellers ville ha vært *byggningsloven*, nå *plan- og byggningsloven*. Ved kgl resolusjon 15 april 1977 del I nr 5 er det bestemt at hvis fylkesmannen er delegert myndighet til å samtykke i ekspropriasjon etter *byggningsloven* (§ 15 annet ledd siste punktum, nå *plan- og byggningsloven* § 13 siste ledd), skal fylkesmannen også ha rett til å fri jord for eldre odelsrett om noe annet ikke er bestemt. Slik delegasjon er gitt ved rundskriv 4 juli 1977.

b) *Eiendomsinngrep i medhold av vegloven*

Ved kgl resolusjon 15 desember 1972 del IV nr 3 a er myndighet til å gi tillatelse etter *oreigningsloven* § 4 til vegformål delegert til vegsjefen for riksveger og fylkesveger, og til formannskapet for kommunale veger. Myndighet etter *loven* § 6 er delegert til Samferdselsdepartementet og Vegdirektoratet, jf kgl resolusjon 6 januar 1978. Dessuten er myndighet etter *loven* §§ 10, 16, 20 og 25 delegert til Vegdirektoratet i den utstrekning bestemmelsene får anvendelse ved eiendomsinngrep etter *vegloven*, jf kgl resolusjon 15 desember 1972 del IV nr 1. Ved kgl resolusjon 15 desember 1972 nr 4 er videre bestemt at begjæring om utvidelse av eiendomsinngrep etter *oreigningsloven* § 8 skal ved eiendomsinngrep etter *vegloven* framsettes for og avgjøres av skjønnet.

Ved kgl resolusjon 19 desember 1975 er det videre bestemt

at Vegdirektoratet skal ha myndighet etter *odelsloven* § 32 (jf tidligere *oreigningsloven* § 9) til å fri jord for eldre *odelsrett* når *lovheimelen* for *oreigning* ville ha vært *vegloven*, se *resolusjonens del II nr 5*.

c) *Eiendomsinngrep i medhold av annen lovgiving*

Myndighet etter § 25 er ved kgl *resolusjon 1 juni 1979* delegert til *Miljøverndepartementet* i den utstrekning bestemmelsen får anvendelse ved *eiendomsinngrep* til fordel for Norges *geografiske oppmåling*.

I *bergverksaker* er myndigheten etter *oreigningsloven* § 4 delegert til *bergmesteren* i *vedkommende distrikt*, jf kgl *resolusjon 2 juni 1960 del IV*.

For øvrig er det ved kgl *resolusjon 19 desember 1975 del II nr 6* bestemt at når det gjelder andre lover (enn *oreigningsloven*, *bygningsloven* og *vegloven*) med *oreigningsheimel*, skal fullmakt til å gjøre vedtak om *oreigning* også omfatte fullmakt til å fri jord for eldre *odelsrett*.

4. UTVIDING AV KRETSEN AV EKSPROPRIASJONSBERETTIGEDE

Etter *lovens* § 3 kan bare *staten* eller en *kommune* få rett til å foreta *eiendomsinngrep* etter § 2, dersom ikke *Kongen* i *statsråd* har fastsatt annet ved *forskrifter*. Det kan herunder bestemmes at *særskilte institusjoner* o l bare skal kunne få samtykke til *inngrep* etter visse nummer i § 2. Videre kan *Kongen* bestemme at *kommuner* ikke skal få samtykke til *inngrep* etter visse nummer i § 2.

Justisdepartementet har lagt til grunn at *kretsen av ekspropriasjonsberettigede* etter § 3 kan utvides bare ved *generelle forskrifter*, ikke i *enkeltvedtak*, jf *Justisdepartementets foredrag del III til kongelig resolusjon 2 juni 1960*. Det ble i den forbindelse også presisert at en med «*kommune*» i *oreigningsloven* forstår så vel *primærkommune* som *fylkeskommune*. Videre at uttrykket «*enhver*» i *forskriftene* etter § 3 er ment å omfatte alle *private og halvoffentlige rettssubjekter*, så vel *fysiske personer* (*enkeltpersoner*) som *juridiske perso-*

ner (selskaper, foreninger, samvirkelag, stiftelser og andre institusjoner).

Forskrifter i medhold av § 3 er, foruten ved kongelig resolusjon 2 juni 1960, gitt ved kongelige resolusjoner 5 oktober 1962, 24 januar 1964, 11 juni 1965, 30 september 1966, 25 mai 1970 og 8 juli 1983.

Som *vedlegg 3* til rundskrivet følger en ajourført oversikt over bruk av Kongens myndighet etter § 3.

5. SÆRSKILTE SPØRSMÅL

5.1 Forholdet til forvaltningsloven

Som nevnt foran under punkt 2 ble oreigningsloven endret på visse punkter i forbindelse med ikrafttreddelsen av forvaltningsloven. Det ble da også nødvendig å endre oreigningsforskriftene noe, jf kongelig resolusjon 5 februar 1971 og punkt 7 nedenfor. Denne resolusjonen med Justisdepartementets foredrag er som nevnt sendt samtlige departementer, fylkesmennene m fl. For øvrig er det ikke sendt ut noe eget rundskriv om forholdet mellom forvaltningsloven og oreigningsloven. Forvaltningsloven ble endret på visse punkter ved lov 27 mai 1977 nr 40. Justisdepartementet skal derfor gi følgende orientering:

Om hvilke *vedtak* etter oreigningsloven som omfattes av forvaltningsloven, het det i Ot prp nr 27 (1968-69) om lov om ikraftsettelse av forvaltningsloven m m:

«Vedtak etter oreigningsloven vil delvis falle utenfor forvaltningsloven. Dette gjelder således alle vedtak under ekspropriasjonsskjønnet, jfr forvaltningsloven § 4. Derimot vil følgende vedtak reguleres av forvaltningsloven: Om ekspropriasjon eller samtykke til ekspropriasjon, §§ 2, 5, 6 og 8, om samtykke til at eksproprianten får sette i verk ekspropriasjonsinngrep før skjønn er avholdt, § 25, om odelsfrigjøring etter § 9¹⁾ eller vedtak om å nekte slike samtykker.»

¹⁾ Se nå odelsloven § 32 annet ledd. Forholdet til forvaltningsloven blir det samme ved vedtak etter denne bestemmelsen.

De vedtak som her er nevnt vil også måtte reknes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Avgjørelse etter oreigningsloven § 4 reiser visse særlige problemer og skal derfor behandles særskilt nedenfor.

Oreigningsloven § 12 inneholder visse regler om saksbehandlingen, bl a om *forhåndsvarsling*. Disse faller delvis sammen med det som ville følge av forvaltningslovens bestemmelser. Reglene i § 12 er likevel noe mer detaljerte og presise enn forvaltningsloven. I forbindelse med ikrafttredelsen av forvaltningsloven valgte man derfor å la hele bestemmelsen bli stående på grunn av sammenhengen.

I § 12 tredje ledd er det bestemt at vedtak om eller samtykke til eiendomsinngrep skal *grunngis* etter reglene i § 24 første ledd i forvaltningsloven, d v s at det skal gis begrunnelse samtidig med at vedtaket treffes. Det samme vil (etter at forvaltningsloven § 24 ble endret ved lov 27 mai 1977 nr 40) gjelde de øvrige vedtak etter loven, med mindre en av unntaksbestemmelsene i § 24 annet eller tredje ledd kommer til anvendelse.

Om *klage* gjelder de vanlige reglene i forvaltningsloven. Departementet antar at det ikke er grunn til å gå nærmere inn på klagereglene her, men viser for så vidt til den generelle framstillingen i Forbruker- og administrasjonsdepartementets hefte «Forvaltningsloven». (Revidert utgave juli 1983.)

Man vil likevel peke på oreigningsloven § 5 annet ledd som i første punktum bestemmer at klage over *vedtak om eiendomsinngrep* som er gjort etter fullmakt etter første ledd har *utsettende virkning*, om ikke underinstansen eller overinstansen bestemmer annet. I bestemmelsens annet punktum er det fastsatt at slik bestemmelse bare kan treffes i særlige tilfelle dersom det ville føre til urimelig hefte om klagen skulle ha utsettende virkning. Oreigningslovens ordning går her foran forvaltningsloven § 42 som har det motsatte utgangspunkt.

Tilsvarende unntak fra den vanlige regel i forvaltningsloven § 42 (d v s at klage bare har utsettende virkning dersom dette blir særskilt bestemt) er ikke gjort for *vedtak om forhåndstiltreding* etter § 25, jf Ot prp nr 27 (1968-69) om lov om

forvaltningslovens ikraftsettelse m m. I den grad det hører under et departement å treffe avgjørelsen har spørsmålet ingen interesse. I disse sakene er det nemlig ikke klagerett (til Kongen), se kgl resolusjon 16 desember 1977 om unntak fra og særregler om retten til å påklage enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 28 - § 1 del A 2. (En tilsvarende bestemmelse var inntatt i kongelig resolusjon 17 mars 1972 som samtidig ble opphevd.)

For øvrig har Justisdepartementet i foredraget til kongelig resolusjon 5 februar 1971 uttalt følgende om hvilken virkning klage over ekspropriasjonsvedtaket (jf oreigningsloven § 5 annet ledd) vil få for et eventuelt vedtak etter § 25:

«Dersom det fortsatt er adgang til å klage over selve ekspropriasjonsvedtaket når tillatelse til forhåndstiltredelse gis - fordi slik tillatelse er gitt samtidig med ekspropriasjonsvedtaket eller innen klagefristens utløp - vil en klage over ekspropriasjonsvedtaket som utgangspunkt få oppsettende virkning også for tillatelsen til forhåndstiltredelse, jf oreigningsloven § 5 første ledd (nå annet ledd). Når tillatelse til forhåndstiltredelse kan gis, vil det imidlertid etter § 5 første ledds siste punktum (nå annet ledd) ofte være grunnlag for å bestemme at en klage over ekspropriasjonsvedtaket ikke skal ha oppsettende virkning, slik at forhåndstiltredelse kan skje. En antar at det vil være mest hensiktsmessig at en allerede ved behandlingen av en begjæring om forhåndstiltredelse vurderer hvilken virkning en mulig klage over ekspropriasjonsvedtaket vil ha, dersom klagefristen ikke er utløpt for dette vedtakets vedkommende. Det bør i tilfelle allerede i forbindelse med meddelelsen av en tillatelse til forhåndstiltredelse gis uttrykk for at det må regnes med at en klage over ekspropriasjonsvedtaket vil bli nektet oppsettende virkning.»

Det har fra tid til annen vært reist spørsmål om å avskaffe klageadgangen til Kongen også i andre ekspropriasjonssaker. Dette er imidlertid ikke skjedd hittil.

Justisdepartementet minner ellers om at det ved forvaltningslovens ikrafttredelse ble foretatt visse endringer i oreigningsforskriftene vedrørende underretning til og klagerett for kommunene. Dette behandles i punkt 7 nedenfor.

Etter tvistemålsloven § 437 annet ledd kan vedkommende forvaltningsorgan bestemme at mulig *søksmål* etter § 435 første ledd om lovmessigheten av en avgjørelse i offentlig tjeneste m m må reises innen 6 måneder fra det tidspunkt da meldingen om fristfastsettingen kom fram til vedkommende part. Bestemmelsen ble endret ved lov 19 juni 1969 nr 54, men også tidligere var regelen (om enn fastsatt på en mer indirekte måte) at vedkommende forvaltningsorgan kunne fastsette en slik søksmålsfrist. Om bruk av denne myndigheten er det i Justisdepartementets rundskriv 14 april 1964 (s 5-6) uttalt følgende som fortsatt bør legges til grunn:

«I betraktning av det som her er nevnt, bør det etter Justisdepartementets oppfatning ikke gis opplysninger om søksmålsfristen i underretning om avgjørelser som etter oreigningslovens § 2 (jfr. § 5) eller § 6 går ut på å gi samtykke til eller treffe bestemmelse om ekspropriasjon. Selv om en slik opplysning var gitt og fristen for å reise søksmål utløpt, vil nemlig ekspropriaten under ekspropriasjonsskjønnet kunne gjøre gjeldende at vedtaket var ulovlig, og dermed få prøvd dette. En ekspropriat vil derfor i alminnelighet ikke ha noen oppfordring til å reise selvstendig sak i disse tilfelle. Dersom eksproprianten lar være å gå til ekspropriasjon (innen fristen etter oreigningslovens § 16), vil spørsmålet om vedtakets lovlighet vanligvis tape enhver aktualitet. Det er i det hele liten grunn til å stimulere til selvstendig søksmål om lovligheten av ekspropriasjonsvedtak.

Når det gjelder myndighetutøving ellers etter oreigningsloven, antas det stort sett å være så lite praktisk å reise søksmål at det ikke virker naturlig å gi opplysninger om søksmålsfrist. Det bør derfor etter Justisdepartementets oppfatning ikke stilles opp som alminnelig regel at det i underretning om vedtak gis opplysning om fristen. Man vil imidlertid henstille til vedkommende myndigheter å gi slik opplysning i tilfelle hvor det måtte finnes hensiktsmessig. Spesielt nevner man at for så vidt gjelder vedtak om odelsfrigjøring etter § 9¹⁾, bør det i alminnelighet gis opplysninger om fristen.»

Som nevnt foran under punkt 3 er myndigheten til å treffe avgjørelse etter oreigningsloven § 4 delegert til lensmannen på landet og politimesteren i byene. I enkelte saker er myn-

¹⁾ Se nå odelsloven § 32.

digheten særskilt delegert til andre - nemlig til bergmesteren i bergverksaker og til vegsjefen/formannskapet i vegsaker (se foran under punkt 3.2 og 3.3b). Avgjørelsen som treffes av lensmann eller politimester, kan påklages til fylkesmannen jf forvaltningsloven § 15 (til Industridepartementet over vedtak truffet av bergmesteren og til Vegdirektoratet over vedtak truffet av vegsjefen/formannskapet, se kongelige resolusjoner 2 juni 1960 del VII nr 5 med endring 20 januar 1984 nr 214 og 15 desember 1972 del IV nr 3 b). Forvaltningsloven § 15 gir visse bestemmelser om framgangsmåten ved gransking o.l.

Justisdepartementet har ellers hatt oppe en del spørsmål i forbindelse med forvaltningslovens anvendelse på tillatelser etter § 4 og har i et rundskriv 6 februar 1978 til fylkesmennene (G-37/78) om stikningstillatelser m m i den forbindelse uttalt følgende:

«2. En har videre antatt at forvaltningslovens regler om enkeltvedtak i utgangspunktet får anvendelse på vedtak etter oreigningslovens § 4 tredje punktum. Lensmannen (eller politimesteren) må derfor vurdere spørsmålet om forhåndsvarsel, begrunnelse og underretning etter forvaltningslovens regler om enkeltvedtak. Som en hovedregel antar imidlertid departementet at *forhåndsvarsel* kan unnlates i disse sakene med hjemmel i forvaltningslovens § 16 tredje ledd bokstav c da de undersøkelser som er aktuelle som regel er av en slik karakter at de ikke volder skade eller ulempe. Videre har samtykkemyndigheten etter loven en svært snever adgang til å nekte den mulige ekspropriant å foreta de forhåndsundersøkelser som er nevnt i oreigningslovens § 4.

Når det gjelder *underretningen* om det vedtak som samtykkemyndigheten etter oreigningslovens § 4 har truffet, antar departementet at de berørte grunneiere/rettighetshavere må underrettes, jfr. forvaltningslovens § 27. Da lensmannens (eller politimesterens) vedtak kan påklages til departementet, må det i underretningen orienteres om klagefristen. Videre må vedtaket *grunngis*, jfr. forvaltningslovens §§ 24 og 25. I disse sakene antar en at begrunnelsen kan gjøres nokså summarisk.»

I nevnte rundskriv er videre uttalt om forståelsen av § 4:

«1. Justisdepartementet antar at det i løyve/stikningstillat-

telse som nevnt i oreigningsloven § 4 tredje punktum skal angis hvilke eiendommer det kan gjøres undersøkelser på. Det er således ikke anledning til å gi «generelle» stikningstillatelser uten angivelse av hvilke eiendommer tillatelsen gjelder for. Er det ikke på forhånd mulig å ha oversikt over alle eiendommer som blir berørt av undersøkelsene slik at alle eiendommene ikke kan bli spesifisert i et løyve, kan det i tilfelle innhentes flere løyve etter hvert som en får den nødvendige oversikt.»

Dersom det er statlige eller kommunale organer som skal utføre forhåndsundersøkelser, vil dette for øvrig også i stor utstrekning kunne gjøres i medhold av lov 9 juli 1923 om anbringelse av signaler og merker for målearbeid. Om dette ble det sagt i rundskrivet 6 februar 1978:

«3. Departementet vil imidlertid gjøre oppmerksom på at statlige (herunder Statskraftverkene) og kommunale organer må antas å kunne utføre de nødvendige forhåndsundersøkelser med hjemmel i lov av 9. juli 1923 om anbringelse av signaler og merker for målearbeid § 1. Det fremgår av lovens forarbeider at uttrykket «målearbeid» bl a omfatter utstikningsarbeid. I loven er det fastsatt egne regler om varslingsarbeid. Etter § 3 første ledd skal det før målearbeid iverksettes «utferdiges bekjentgjørelse derom i aviser, ved opslag eller på annen hensiktsmessig måte». I siste ledd heter det at grunneieren og brukeren skal gis særskilt underretning om utførelse av målearbeid i den utstrekning som Kongen eller den han bemyndiger bestemmer. Slike forskrifter om særskilt underretning er ikke gitt. Det vil således være tilstrekkelig med slik bekjentgjørelse i vedkommende distrikt som nevnt ovenfor.»

5.2 Justisdepartementets standpunkt til enkelte tolkingsspørsmål

Forståelsen av oreigningsloven skaper ofte tolkingstvil for de ulike offentlige organer som behandler ekspropriasjonsaker. I den forbindelse henvender de enkelte fagdepartement og andre seg ofte til Justisdepartementet og ber om uttalelser om konkrete tolkingsspørsmål. Justisdepartementet (Lovavdelingen) har på denne bakgrunn avgitt en rekke uttalelser

om forståelsen av oreigningsloven. Vi vil i dette rundskrivnet redegjøre for enkelte tolkingsuttalelser som er avgitt de seinere år og som vi antar har mer generell interesse.

Mange av de henvendelser Justisdepartementet mottar knytter seg til forståelsen og rekkevidden av de ulike ekspropriasjonsheimler i *oreigningsloven § 2*. I en uttalelse 2 januar 1980, jnr 3726/79 E, til Kommunaldepartementet legger Justisdepartementet til grunn at *§ 2 nr 26* ikke gir heimel for ekspropriasjon av tomt til kommunalt bygg for utleie. Man har her lagt avgjørende vekt på at utleie av lokaler til industri- og annen næringsvirksomhet ikke kan anses som et kommunalt tiltak i oreigningslovens forstand. I en uttalelse 26 januar 1982, jnr 3222/82 E, til Kommunaldepartementet uttales følgende om *§ 2 nr 31*:

«Oreigningsloven *§ 2 nr 31* gir hjemmel for ekspropriasjon til fordel for bl a «Bustadbygging».

«Bustadbygging» antas for det første å omfatte bygging av nye boliger, også nye boliger i eksisterende bygg. Man må f eks kunne ekspropriere negative servitutter som hindrer ombygging/påbygging av en enebolig til tomannsbolig. Det samme må gjelde dersom det skal bygges en ny leilighet i et eksisterende boligbygg eller et annet bygg. Vi er tilbøyelig til å anta at *§ 2 nr 31* også kan gi hjemmel for ekspropriasjon til utvidelse av eksisterende bolig som i det foreliggende tilfellet. Spørsmålet må imidlertid anses tvilsomt.

En negativ servitutt som hindrer utvidelse av eksisterende bolig kan eventuelt søkes avløst etter lov 29 november 1968 om særlege råderettar over framand eigedom *§ 7*.»

I brev til Kommunal- og arbeidsdepartementet 12 juni 1985, jnr 1231/85 E, antar Justisdepartementet at *§ 2 nr 31* gir heimel for ekspropriasjon av vegrett som er nødvendig for utnytting av en eiendom til boligformål. Departementet uttaler videre:

«Det gjelder selv om eksproprianten allerede er eier av den eiendom som skal utbygges, jf Sandene, Oreigningsloven (1962) s 29. Bestemmelsen gjelder også hvor eiendommen allerede har en veirett, men hvor denne er begrenset slik at ekspropriasjon med sikte på utvidelse av veiretten er nød-

vendig for at eiendommen skal kunne gis en utnyttelse i tillatt omfang.»

I brev 24 september 1986, jnr 2651/86 E, til Industridepartementet har Justisdepartementet videre lagt vekt på om bearbeidningen skjer ved standardiserte operasjoner. Dersom bearbeidningen har et mer individuelt preg taler dette mot å se virksomheten som «Industritiltak».

I en uttalelse fra 1986, jnr 1502/86 E, la Justisdepartementet til grunn at § 15 ikke gir grunnlag for å pålegge dekket utgifter som er påløpt i forbindelse med forhandlinger m m etter at skjønn/overskjønn er avheimlet.

I brev 17 juni 1980, jnr 454/80 E, til Kommunaldepartementet antar Justisdepartementet at § 2 nr 32 neppe gir heimel for ekspropriasjon av arealer til industriformål i sin alminnelighet. Det kan likevel ikke kreves at det er endelig avgjort hvilke bedrifter som skal etableres. I slike tilfelle må det imidlertid være et vilkår for å gi samtykke at interesseovervekten etter § 2 annet ledd er til stede for alle de alternative virksomheter («Industritiltak») som kan tenkes plassert på området.

I samme uttalelse gis det vegledning om de vurderinger som må foretas dersom det er «*doppeltheimel*» for ekspropriasjon - f eks ekspropriasjonsheimel for industriformål både etter § 2 nr 32 og bygningsloven § 35 nr 1 første ledd, nå plan-og bygningsloven. Det uttales om dette:

«Etter Justisdepartementets mening er der derfor viktig at man i slike tilfelle med «*doppeltheimel*» unngår å legge opp til forskjellige saksbehandlingsregler alt ettersom ekspropriasjon skjer etter oreigningsloven eller bygningsloven.

Dersom det foreligger konkrete planer om å overlate (deler av) et regulert industriområde til en bestemt bedrift, antar Justisdepartementet at ekspropriasjonsmyndigheten vil ha adgang og plikt til å ta dette i betraktning ved vurderingen av om det skal gis ekspropriasjonstillatelse. Riktignok vil de ulemper som denne konkrete bedrift vil måtte medføre i form av f eks forurensninger, bli vurdert særskilt på et senere stadium i forbindelse med spørsmålet om røykskadekonseksjon og byggetillatelse. Men det er klart forutsatt at slike konkrete forhold også vil måtte tillegges vekt dersom det er

spørsmål om ekspropriasjon etter oreigningsloven § 2 første ledd nr 32. Tilsvarende bør i så fall også gjelde dersom ekspropriasjonen skjer med hjemmel i bygningsloven § 35 nr 1.

På den annen side vil det ved vurderingen av spørsmålet om ekspropriasjon etter bygningsloven måtte legges til grunn at området er regulert til industri. Justisdepartementet antar derfor at det bare vil være i særlige tilfelle at det vil kunne bli aktuelt for departementet/fylkesmannen å nekte samtykke til ekspropriasjon etter bygningsloven § 35 nr 1 på bakgrunn av de spesielle ulemper som den aktuelle bedrift vil medføre. Slike særlige tilfelle vil foreligge hvor bedriften fører til vesentlig større ulempe for strøket enn hva som må reknes med for vanlig industri. Dette forhold må også få betydning ved vurderingen av hvilken undersøkelsesplikt departementet/fylkesmannen vil ha i samband med avgjørelsen av om det skal gis ekspropriasjonstillatelse etter bygningsloven § 35 nr 1. Ved denne vurderingen vil det også ha betydning hvor konkrete planene er med hensyn til etablering av en bestemt industri/bedrift på området.

For ordens skyld presiseres at dersom det allerede i samband med reguleringen er klart at denne skjer til fordel for en konkret bedrift, vil den nødvendige interesseavveining etter oreigningsloven § 2 annet ledd normalt ha skjedd i samband med stadfestingen av reguleringsplanen.»

I et annet brev til Kommunaldepartementet 21 mai 1984, jnr 3784/84 E, har Justisdepartementet angitt en del retningslinjer for vurderingen av om en virksomhet faller inn under begrepet «industritiltak» i oreigningsloven § 2 nr 32:

«1. Dersom virksomheten foretar noen form for *bearbeiding eller foredling* av de brannfarlige varer, må man som hovedregel kunne legge til grunn at det dreier seg om et «industritiltak» i oreigningslovens forstand. Dette gjelder likevel ikke uten videre virksomhet der bearbeidingen eller foredlingen i det vesentlige skjer ved håndkraft alene (jf Sandene, Oreigningsloven (1962) s 73-74).

2. Det må også kunne legges vekt på om virksomheten har *tilknytning til annen industri*.

Dersom omtapping og oppbevaring av brannfarlige varer må anses som en integrert del av en større industrivirksomhet, vil det med heimel i oreigningsloven § 2 nr 32 også kunne

eksproprieres til fordel for det sted der omtapping og oppbevaring skal finne sted.

Selv om slik virksomhet ikke er integrert i annen industri, antar vi det må kunne legges vekt på om man i det vesentlige foretar leveranser til industrielt bruk. (Jf vår tidligere uttalelse jnr 2088/75 E til Industridepartementet.)

3. Videre må det kunne legges vekt på om behandlingen av de brannfarlige varer skjer ved hjelp av *maskinelt utstyr*. Dersom en omtapping er teknisk komplisert og krever kostbart, og avansert utstyr, vil dette etter tilhøva i seg selv kunne bringe virksomheten inn under begrepet «industritiltak» i oreigningsloven.

4. *Antallet sysselsatt* antas også å kunne tillegges en viss vekt. Det kan imidlertid ikke legges avgjørende vekt på at antall sysselsatte er lavt, dersom det for øvrig er klart at kriteriene for å være et «industritiltak» er oppfylt.»

I brev 24 september 1986, jnr 2651/86 E, til Industridepartementet har Justisdepartementet videre lagt vekt på om bearbeidingen skjer ved standardiserte operasjoner. Dersom bearbeidingen har et mer individuelt preg taler dette *mot* å se virksomheten som «Industritiltak».

Justisdepartementet har videre lagt til grunn at § 2 nr 39 ikke gir heimel for ekspropriasjon til fordel for lysløype, jf Sandene s 83. Samtidig gitt uttrykk for at § 2 nr 37 kan nyttes som heimel for ekspropriasjon til lysløype der løypetraseen faller sammen med den veg folk ellers ferdes for å komme ut i skog og mark.

Spørsmål om tilkjennelse av *sakskostnader* etter lovens § 15 er også et av de områder som går igjen ved henvendelse til Justisdepartementet. Mange av de uttalelser som der er avgitt er imidlertid blitt uaktuelle som følge av den siste endringen (1982) av denne bestemmelsen. Et av de spørsmål som fortsatt har aktualitet er anvendelsen av oreigningsloven § 15 ved ekspropriasjon som etter særlovgivningen har heimel direkte i lov - f eks vegloven § 50 og plan- og bygningsloven § 35 nr 1 annet ledd der ekspropriasjon kan foretas direkte i henhold til foreliggende plan. Justisdepartementet har antatt at det i disse saker må skilles mellom utarbeidelse av den plan som gir grunnlag for ekspropriasjon og den seinere ekspropriasjon. Det er lagt til grunn at § 15 må forstås slik at det bare

er utgiftene i forbindelse med selve ekspropriasjonssaken som omfattes av bestemmelsen, jf ovenfor under pkt 2.2.

Der frivillig kjøp ikke oppnås kan staten for å hjelpe private med å skaffe jord på visse vilkår foreta ekspropriasjon med heimel i jordlova § 20. Ved slik ekspropriasjon har det vært reist spørsmål om hvem som skal bære utgiftene etter oreigningsloven § 15 - staten eller den enkelte det eksproprieres til fordel for. Her har Justisdepartementet (jnr 1742/80 E) lagt til grunn at det er staten som står som ekspropriant, og at det derfor må være staten som er ansvarlig for sakskostnadene etter oreigningsloven § 15.

I en uttalelse fra 1986, jnr 1502/86 E, la Justisdepartementet til grunn at § 15 ikke gir grunnlag for å pålegge dekket utgifter som er påløpt i forbindelse med forhandlinger m m etter at skjønn/overskjønn er avhjemlet.

Justisdepartementet har også avgitt en del uttalelser omkring forståelsen av § 25 om *forhåndstiltreding*. I et brev 4 august 1981, jnr 1495/81 E, til Kommunaldepartementet har man uttalt seg om adgangen til å sette vilkår om forskottsbetaling *etter* at samtykke til forhåndstiltreding er gitt, jf § 25 tredje ledd. I brevet uttales om dette spørsmål:

«Det klare utgangspunkt må være at tyngende vilkår må settes i samband med den tillatelse som gis, såframnt ikke noe annet går fram av de bestemmelser som gir heimel for å sette vilkår. At det knyttes nye plikter til en tillatelse som allerede er gitt, må som regel betraktes som en omgjøring av det opprinnelige vedtak, jf Eckhoff Forvaltningsrett (1978) side 316, eventuelt et nytt selvstendig vedtak som i dette tilfelle etter legalitetsprinsippet forutsetter lovhjemmel. Noen slik selvstendig hjemmel kan loven § 25 ikke antas å inneholde.

Som det går fram av lovens ordlyd, er det i dette tilfelle snakk om et vilkår som skal settes dersom det kreves av en part. Vi antar likevel at de vanlige omgjøringsregler må gjelde. Det vil si at forvaltningen ikke er forpliktet til å sette etterfølgende vilkår dersom det kreves, selv om betingelsene for omgjøring foreligger.

Vedtak om samtykke til forhåndstiltredelse etter oreigningslova § 25 må regnes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven, jf rundskriv G-141/78 fra Justisdepartementet si-

de 12. Omgjøringsreglene i forvaltningsloven § 35 kan derfor komme til anvendelse.»

Det antas etter dette at det ikke foreligger noen *plikt* til å sette vilkår om delvis forskottsbetaling i disse tilfellene, men at slikt vilkår kan settes dersom de alminnelige vilkår for omgjøring av det opprinnelige vedtak om forhåndstiltreding er oppfylt. Omgjøringsadgangen må undergis en konkret vurdering i det enkelte tilfelle.

I et brev 14 januar 1982, jnr 3154/81 E, til Landbruksdepartementet har Justisdepartementet avgitt en uttalelse om anvendelsen av oreigningsloven § 25 på tiltak etter *jordloven kap X*. I denne uttalelsen heter det bl a:

«1. Reglene om adgang til forhåndstiltredelse i oreigningsloven § 25 kommer til anvendelse også ved ekspropriasjon etter *jordloven*, men bare så langt «dei høver og ikkje strider mot serføresegner om tilhøvet», jf oreigningsloven § 30. Det er imidlertid et vilkår at inngrepet etter *jordloven* omfattes av definisjonen av «oreigningsinngrep» i oreigningsloven § 1, jf Sandene «Oreigningsloven» (1962) side 12-14.

Etter Justisdepartementets mening kan et pålegg om å delta i «sams tiltak» i medhold av *jordloven* §§ 38 eller 39 første ledd ikke i seg selv anses som et «oreigningsinngrep» i oreigningslovens forstand.

Men i forbindelse med gjennomføringen av et slikt tiltak vil det kunne bli spørsmål om å pålegge den enkelte å finne seg i endringer i eierrådigheten over fast eiendom, f eks stille grunn til disposisjon for et veganlegg. Det er etter Justisdepartementets mening noe uklart hvor langt man kan gå i så henseende ved vedtak etter *jordloven* § 38, jf særlig paragrafens annet ledd som gir den enkelte rett til å «fri seg fra en videre befatning med tiltaket ved å velge å betale en sum penger en gang for alle», jf Nærstad «*Jordloven*» (1957) s 98. Derimot er det klart at slike inngrep vil kunne skje med hjemmel i § 39 første ledd. Her er det uttrykkelig sagt at den enkelte som pålegges å være med på tiltaket, også må «finne seg i den omskiping av eighedsrådvedet som tiltaket gjer naudsynt».

Justisdepartementet antar etter dette at det i forbindelse med gjennomføringen av «sams tiltak» etter *jordloven kap X* vil kunne bli aktuelt med inngrep overfor den enkelte som

vil omfattes av definisjonen i oreigningsloven § 1. Men det vil høre til *skjønnnet* å treffe endelig avgjørelse om dette, jf jordloven § 41. Skjønnnet avgjør endelig både om den enkelte plikter å være med på tiltaket og hvilke innskrenkinger i eierrådigheten som han i tilfelle må finne seg i, jf Nærstad l c s 101-102.

Etter Justisdepartementets mening må det på denne bakgrunn legges til grunn at oreigningsloven § 25 ikke kommer til anvendelse ved oreigningsinngrep som skjer i forbindelse med gjennomføringen av vedtak etter jordloven §§ 38 eller 39 første ledd.

2. Det er bare personer som vil kunne få nytte av tiltaket, som kan pålegges å ta del i tiltaket. Dersom tiltaket gjør det nødvendig med inngrep i annenmanns eiendom, kan imidlertid Kongen med hjemmel i jordloven § 39 *annet ledd* gi samtykke til ekspropriasjon til gjennomføring av tiltaket.

Reglene i oreigningsloven, herunder reglene i § 25, vil komme til anvendelse ved behandlingen av saker etter jordloven § 39 annet ledd.»

6. FORSKRIFTER I MEDHOLD AV LOVEN § 23

6.1 Generelt

Når det er fastsatt årlige erstatninger for tidsbegrensete ekspropriasjonsinngrep, jf oreigningsloven § 22, kan de årlige vederlag justeres med heimel i lovens § 23. Tidligere kunne slik justering bare skje hvert 20 år. Ved lov 3 juni 1983 nr 51 ble oreigningsloven endret slik at årlige erstatninger skal endres hvert *femte år*. Lovendringen trådte i kraft 1 januar 1985.

Ved kgl resolusjon 7 desember 1984 ble det dessuten gitt nye forskrifter om justering av de årlige erstatningene. Forskriftene følger som *vedlegg 4* til dette rundskriv. Samtidig ble de gamle forskriftene 2 mai 1980 opphevd. Ved samme resolusjon ble det også gitt tilsvarende forskrifter om justering av årlige vederlag etter granneloven § 17 fjerde ledd.

Oreigningsloven § 23 må forstås slik at justeringer skal skje ved en *automatisk* beregning på grunnlag av de nevnte forskrifter. Justering er altså ikke avhengig av at det settes

fram krav om dette. Partene må likevel kunne treffe avtale om at en høyere eller lavere årlig erstatning enn den som følger av den automatiske regulering, skal legges til grunn.

Reguleringsregelen i § 23, og dens forskrifter, gjelder ikke bare ved ekspropriasjon etter oreigningsloven, men også ved eiendomsinngrep etter spesiallovgivningen, jf oreigningsloven § 30. Dette gjelder likevel ikke dersom det i særlovgivningen er inntatt særlige regler om revisjon av ekspropriasjonserstatningene. Her kan nevnes at vassdragsreguleringsloven § 16 nr 5 syvende ledd har en særlig heimel for revisjon av årlige erstatninger. I medhold av denne bestemmelsen er det ved kongelig resolusjon 17 februar 1984 gitt egne forskrifter om slik revisjon som samsvarer med de nye forskriftene etter oreigningsloven § 23.

En del særlover som gir heimel for ekspropriasjon, gir adgang til å holde *nytt skjønn* etter en bestemt tid, f eks vassdragsloven § 138 nr 2 og vegloven § 53 tredje ledd. Adgangen til å holde slike revisjonsskjønn kan ikke anses som særregler i strid med revisjonsregelen i oreigningsloven § 30. Revisjonsadgangen vil ved ekspropriasjon etter disse særlover derfor gjelde *ved siden av* adgangen til revisjonsskjønn, jf Sandene s 232. En annen ting er imidlertid at revisjonsadgangen vil miste mye av sin betydning dersom adgangen til å kreve nytt skjønn blir nyttet. Dette gjelder særlig dersom tidsrommet mellom hver gang det er adgang til å kreve skjønn er 5 år eller mindre - slik som etter f eks vegloven § 53 tredje ledd.

Revisjonsadgangen etter § 23 gjaldt tidligere bare for de ekspropriasjoner som det var truffet vedtak om eller gitt samtykke til etter oreigningslovens ikrafttreden (1 juli 1960). Ved endringen av bestemmelsen i 1983 ble det imidlertid fastsatt at de nye reglene om fem års reguleringer skal gjelde samtligge årlige erstatninger etter oreigningsloven - dvs også eventuelle løpende erstatninger fra før 1 juli 1960.

6.2 Merknader til de enkelte bestemmelsene i forskriftene

I foredraget til kongelig resolusjon 7 desember 1984 knyttet Justisdepartementet enkelte merknader til de enkelte forskriftsbestemmelsene. Disse merknadene vil bli gjengitt her:

«Til § 1

Oppjustering av årlige erstatninger og vederlag skal skje hvert femte år mot tidligere hvert tjuende år. Som etter de tidligere forskriftene skal oppjusteringen skje automatisk, altså uavhengig av om rettshaveren setter fram krav om regulering.

Til § 2

Som i de tidligere forskriftene skal erstatningen og vederlaget justeres i samsvar med endringer i konsumprisindeksen. Vegdirektoratet har pekt på at konsumprisindeksen kan gi sterkere økninger i grunnerstatninger og vederlag enn verdøkningen for grunn skulle tilsi, men erkjenner at det ikke kan pekes ut en mer egnet indeks i dag.

I utkastet til § 2 vil det nå gå klart fram at det er *gjennomsnittet* for Statistisk Sentralbyrås konsumprisindeks for det enkelte år som skal nyttes som verdimåler ved justeringen. Ved første gangs justering sammenholder man gjennomsnittet for konsumprisindeksen for siste år (kalenderår) av forløpne tidsperiode (berekningsåret) med gjennomsnittet for konsumprisindeksen i det året (kalenderåret) erstatningen eller vederlaget forfalt første gang. Ved senere justeringer sammenholder man gjennomsnittet for siste år av forløpne tidsperiode med gjennomsnittet for forrige berekningsår. NSB har pekt på at man i forskriftsteksten bør erstatte «år» med «kalenderår» dersom det er fare for misforståelser. I tråd med dette har Justisdepartementet nyttet «kalenderår» i § 2 og § 3 der dette anses som en nyttig presisering.

Til § 3

Etter lov 3 juni 1983 nr 51 skal tidligere fastsatte årlige ekspropriasjonserstatninger og vederlag justeres opp straks loven trer i kraft, dersom det er gått mer enn fem år fra erstatningen eller vederlaget forfalt første gang, eller fra forrige regulering. Det sistnevnte alternativet er ikke aktuelt verken etter oreigningsloven § 23 eller etter granneloven § 17 fjerde

ledd i og med at regulering etter disse bestemmelsene kunne foretas første gang i henholdsvis 1980 og 1982.

Med ikraftsetting 1 januar 1985 må engangsjustering gjennomføres i alle tilfelle hvor de årlige erstatningene eller vederlagene forfalt første gang før 1 januar 1980, og ikke har vært regulert etter dette. Loven sier at justering skal skje straks lovendringene trer i kraft. Justisdepartementet legger til grunn at den faktiske justeringen kan foretas pr den regulære forfallsdagen i 1985. Etter forslag fra *Olje- og energidepartementet* blir dette presisert i forskriftsteksten.

I tråd med hovedregelen om justering i § 2 skal justeringen skje ved at man sammenholder gjennomsnittet for konsumprisindeksen i 1984 med gjennomsnittet for konsumprisindeksen i det året erstatningen eller vederlaget forfalt første gang. Ved ekspropriasjon kan det tenkes å være fastsatt årlige erstatninger *før* 1960 som berøres av lovendringene, jf foran. I et slikt tilfelle er det gjennomsnittet for «leveomkostningsindeksen» for forfallsåret man skal sammenholde med.

Den regelen som er valgt, innebærer at de årlige erstatningene og vederlagene justeres med virkning fra og med 1985. Senere justeres erstatningene og vederlagene hvert femte år i samsvar med forskriftene §§ 1 og 2.

Til § 4

§ 4 i forskriftene om justering av årlige erstatninger inneholder særregler om når erstatningen skal anses forfalt i relasjon til forskriftene §§ 1 til 3. Erstatningen skal anses forfalt når den er rettskraftig fastsatt. Dersom tiltredelse har skjedd tidligere, skal erstatningen anses forfalt ved tiltredelsen.

Dette faller ikke sammen med tidspunktene for når erstatningen faktisk forfalt til betaling første gang. Det synes imidlertid rimelig at ekspropriaten får justert erstatningen for inflasjon fra henholdsvis rettskraftig fastsettelse og tiltredelse (dersom denne skjer tidligere). Dette er best i samsvar med de tidspunkter som legges til grunn ved fastsetting av erstatningens størrelse: «avhjemling av skjønnet», men «tiltredelsen» dersom denne skjer før avhjemlingen, jf lov 6 april 1984 nr 17 om vederlag ved overføring av fast eiendom § 10. Inflasjonstap kan ikke kreves dekket etter § 10 tredje punktum om erstatning for tap ved at erstatningen utbetales senere enn tiltredelsen, jf *Fleischer Norsk ekspropriasjonsrett* (1978) s 422.

Ved avgjørelser som gjelder årlige ekspropriasjonsersat-

ninger eldre enn ekspropriasjonserstatningsloven av 1973, kan det tenkes at skjønnet har lagt tidspunktet for avhjemling til grunn ved erstatningsfastsettingen selv om tiltredelse har skjedd på et tidligere tidspunkt, jf Husaas-komitens innstilling (1969) side 148 første spalte. Her kan forskriftene altså føre til at det blir gitt dobbeltdekning for inflasjonen for tiden fra tiltredelse til avhjemling. Justisdepartementet antar at det eventuelt vil være tale om et lite antall saker og små beløp, og er kommet til at man bør ha *en* regel om forfallstidspunktet selv om dette i en viss utstrekning kan gi eksproprianten dobbelt kompensasjon for inflasjonen.

Når det gjelder årlige vederlag etter graneloven, skulle det ikke være grunn til å gi særregler om hva som skal anses som forfall i relasjon til justeringsreglene. Forfall etter forskriftene blir da det forfallstidspunktet som er fastsatt i selve vederlagsavgjørelsen. Det anses ikke nødvendig å ta inn bestemmelser i forskriftene om dette.»

7. FORSKRIFTER I MEDHOLD AV LOVEN § 29

7.1 Generelt

Etter oreigningsloven § 29 kan Kongen gi forskrifter til gjennomføring av loven, herunder om søknaders form og innhold og om saksbehandlingen, og utfyllende forskrifter til overgangsbestemmelsene i kap VII.

I henhold til dette ble det gitt visse forskrifter ved kongelig resolusjon 2 juni 1960. Forskriftene er seinere endret ved kongelige resolusjoner 5 februar 1971, 15 april 1977 og 20 januar 1984, jf foran under pkt 1. Forskriftene i ajourført ordlyd følger som *vedlegg 5* til dette rundskriv.

For ordens skyld gjør man merksom på at det ikke er fastsatt forskrifter som pålegger de respektive fagdepartement generell plikt til å underrette de andre departementer om eiendom som staten har høve til å erverve etter reglene i lovens § 10 tredje til femte ledd.

Men som pekt på i rundskrivet 7 juni 1960, tilsier god administrativ skikk at i de tilfelle et fagdepartement har grunn til å tro at et annet departement kan være interessert i å overta eiendommen (med plikt til å bruke den i samsvar med eks-

propriasjonsformålet), gir det underretning til vedkommande departement.

Forskriftene om saksbehandlingen i medhold av § 29 gjelder - på samme måte som saksbehandlingsreglene i lovens §§ 12 til 15 - selv om myndigheten etter § 2 er delegert til det organ som skal sette ekspropriasjonen i verk, slik at ordningen blir den samme som hvor det er direkte ekspropriasjonsheimel i selve loven. (Det har derimot vært forutsatt at § 11 om søknaders innhold m m blir uten anvendelse i tilfelle av slik delegasjon. Tilsvarende vil gjelde også eventuelle forskrifter etter § 29 om søknaders form og innhold.) Om forskriftenes anvendelse ved eiendomsinngrep med heimel i spesiallovgivningen, se nedenfor punkt 7.3.

7.2 Merknader til de enkelte bestemmelsene i oreigningsforskriftene

Til nr 1:

Bestemmelsen kom inn ved kongelig resolusjon 2 juni 1960. Justisdepartementet uttalte i den forbindelse følgende i foredraget til resolusjonen:

«*Til nr. 1.* Justisdepartementet finner å burde foreslå at det i medhold av § 29 blir fastsatt at det i alminnelighet bør være gjort forsøk på å komme til ordning i minnelighet før det blir søkt om samtykke til eiendomsinngrep. I § 12 annet ledd er det sagt at det organ som skal avgjøre saken, kan be partene forsøke å få til minnelig ordning. Dette bør imidlertid være forsøkt før søknad blir sendt inn, for å unngå unødig ekspedisjon og arbeide. Tilsvarende bør gjelde også når det er tale om inngrep for statens rekning. Minnelig ordning bør være forsøkt før saken sendes inn til det organ som har avgjørelsesmyndigheten, for så vidt vedkommende underordnede organ som tar opp spørsmålet om inngrep, er kompetent til å forhandle på statens vegne om minnelig ordning. Bl a med henblikk på dette foreslår en at regelen ikke blir formet som et ubetinget krav, jfr. formuleringen «bør det i alminnelighet». Det kan også være tilfelle der det på forhånd er åpenbart at et forsøk ikke kan føre fram (eieren er f.eks. ukjent), eller der det ville volde urimelig forsinkelse. Videre skal en gjøre merksam på at om det ikke har vært gjort forsøk på minnelig ordning som her foreslått, vil dette ikke få virkning

for gyldigheten av et eventuelt vedtak om eller samtykke til eiendomsinngrep. Forholdet blir altså det samme som etter den nevnte regel i § 12, jfr. Ot.prp. nr. 43 (1957) s. 31 annen spalte.»

Justisdepartementet finner i denne forbindelse grunn til å presisere at minnelig ordning bør søkes oppnådd i alle tilfelle hvor det er en viss mulighet for at forhandlinger kan føre fram.

Til nr 2:

Også denne bestemmelsen kom inn ved kongelig resolusjon 2 juni 1960. I foredraget het det her:

«*Til nr. 2.* En antar videre at uttalelser etter reglene i § 12 første og annet ledd (fra visse sakkyndige organer m.v. og fra de(n) som inngrepet vil ramme) i størst mulig utstrekning bør være innhentet før søknad blir sendt inn. For private søkeres vedkommende antar en at det vanskelig kan bli tale om å foreskrive at de plikter å sørge for slik forberedende behandling, men kommunale og offentlige rettssubjekter må kunne pålegges dette (dvs. kommuner, brannkommuner¹⁾, bygningskommuner, lokale havnevesen, trygdekasser, Norsk Rikskringkasting). Tilsvarende bør gjelde når det tas opp spørsmål om inngrep for statens rekning. Forberedende behandling som nevnt bør være foretatt av vedkommende underordnete myndighet eller organ før saken sendes inn til det departement eller annet organ som har avgjørelsesmyndigheten, eller til det departement som skal foredra saken for Kongen.

Det avgjørende organ vil alltid være ansvarlig for at reglene i § 12 er fulgt, før det treffer vedtak i saken.»

Til nr 3:

Bestemmelsens *første ledd* kom inn ved kongelig resolusjon 2 juni 1960. I foredraget het det:

«*Til nr. 3.* De departementer hvis sakområde inngrepet berører, bør få høve til uttalelse, bortsett fra når det gjelder mindre viktige saker, og en foreslår at det blir tatt med be-

¹⁾ Opphevet ved lov 29 mai 1970 nr 32 om brannvern m v.

stemmelse om det i forskriftene. Dette vil supplere bestemmelsene i § 12 første ledd om hvilke instanser som skal høres. I tilfelle et departement rår fra at det blir gjort vedtak om eller gitt samtykke til inngrepet, bør regelen være at saken må forelegges Kongen. En viser til det Landbruksdepartementet har uttalt, jfr. avsnitt II ovafor. Etter Justisdepartementets oppfatning bør regelen gjelde generelt, ikke bare i forhold til et bestemt departement. Den foreslåtte regel vil også få betydning for en side av spørsmålet om ekspropriasjonskollisjoner, jfr. Ot.prp. nr. 43 (1957) s. 25-26.»

I avsnitt II som det her ble vist til, het det blant annet:

«Landbruksdepartementet har uttalt: «For å unngå kompetansestrid mellom landbruksmyndighetene (med Landbruksdepartementet som øverste instans) og andre departementer (og administrative organer) antar Landbruksdepartementet at det bør vises tilbakeholdenhet med hensyn til delegasjon av Kongens myndighet etter ekspropriasjonslovens § 2, når eiendomsinngrepet vil berøre eiendom som kommer inn under jordlovens bestemmelser.

Dette gjelder særlig i de tilfelle fylkeslandbruksstyret *frarår* eiendomsinngrepet. Etter ekspropriasjonslovens § 12 skal saken i alminnelighet forelegges fylkeslandbruksstyret, hvis den vedrører ting som hører under styret. Hvis fylkeslandbruksstyret frarår ekspropriasjon, og det organ som skal avgjøre om ekspropriasjonstillatelse skal gis, ikke uten videre finner å kunne slutte seg til fylkeslandbruksstyrets innstilling, bør saken formodentlig forelegges Landbruksdepartementet. Spørsmålet vil da bli behandlet av Landbruksdepartementet på samme måte som en vanlig anke i jordlovsaker.

Hvis Landbruksdepartementet slutter seg til fylkeslandbruksstyrets innstilling og altså frarår eiendomsinngrepet, bør spørsmålet om ekspropriasjonstillatelse skal gis, ikke kunne avgjøres av et annet departement (eller administrativt organ). Spørsmålet bør da avgjøres av den myndighet (Kongen) som presumptivt må antas å ha de beste forutsetninger for å avveie hvilke samfunnsinteresser som skal tillegges størst vekt.

En regel om at Kongens myndighet ikke kan delegeres når fylkeslandsbruksstyret med Landbruksdepartementets tilslutning *frarår* eiendomsinngrep, kan formodentlig innarbeides i de regler som blir gitt med hjemmel i § 5, siste ledd.»

Justisdepartementet antar at det spørsmålet som er reist av Landbruksdepartementet, bør en løse ved forskrifter i medhold av § 29, og viser til avsnitt VII nedafor.»

Annet ledd er nytt og kom inn ved kongelig resolusjon 15 april 1977. I foredraget her het det bl a:

«9. *Landbruksdepartementet* har foreslått at fylkesmannens kompetanse til å samtykke i ekspropriasjonssak skal være begrenset til de tilfelle hvor ikke fylkeslandbruksstyret frarår inngrepet, jfr Ot prp nr 20 (1975-76) s 15. Justisdepartementet er enig i denne begrensning og foreslår en bestemmelse tatt inn i et nytt annet ledd i nr 3 i *oreigningsforskriftene*. Det nåværende nr 3 i forskriftene, som vil bli stående som første ledd, tar for øvrig dels sikte på samme problemstilling i de tilfelle hvor saken avgjøres av departementet, se rundskriv 1960 s 9 og s 15-16. Bestemmelsen forutsettes bare å få anvendelse i de tilfelle hvor fylkeslandbruksstyrets uttalelse skal innhentes i henhold til *oreigningsloven* § 12.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag har foreslått at det i spesielt kontroversielle eller viktige saker skal være adgang til å bringe saken direkte inn for departementet, jfr Ot prp nr 20 (1975-76) s 16. Justisdepartementet er enig i dette og foreslår bestemmelsen tatt inn som annet punktum i det nye annet ledd i nr 3 i *oreigningsforskriftene*. Det samme foreslås å gjelde i de tilfelle hvor saken vedrører forhold ut over fylkesgrensene. Bestemmelsen foreslås utformet slik at fylkesmannen i disse tilfelle ikke kan treffe avgjørelse i saken.

Det foreslås at saker som omfattes av første og annet punktum skal sendes departementet til avgjørelse, etter at fylkesmannen har uttalt seg. Dette gjelder hva enten fylkesmannens kompetanse beror på videre delegasjon fra departementet eller på delegasjon direkte fra Kongen, og uten hensyn til om departementet tidligere har hatt tilsvarende myndighet, jfr 5 foran.»

I samband med nevnte kongelig resolusjon foreslo Fiskeridepartementet at det ble fastsatt i *oreigningsforskriftene* at saker vedrørende *oreigningsloven* § 2 nr 28 (Fiske m v) på forhånd skulle forelegges vedkommende fiskerisjef. Justisdepartementet fant det ikke nødvendig å gi en uttrykkelig bestemmelse om dette i *oreigningsforskriftene*, siden en slik plikt, der forholdene ligger slik an, ble antatt uten videre å følge av *oreigningsloven* § 12.

Til nr 4:

Bestemmelsen kom inn ved kongelig resolusjon 2 juni 1960. I foredraget het det:

Til nr. 4. For så vidt angår Justisdepartementet behandling av saker etter § 15 annet punktum¹⁾ (jfr. avsnitt VI ovafor), bør det være regelen at vedkommende fagdepartement først gir uttalelse. Slik bør det forholdes ikke bare når fagdepartementet har avgjørelsesmyndighet etter § 2 eller skal legge saken fram for Kongen til avgjørelse, men også i de tilfelle et annet organ har fått delegert myndighet etter § 2.»

Til nr 5:

Bestemmelsen ble opprinnelig inntatt ved kongelig resolusjon 2 juni 1960. I foredraget het det bl a:

«Man antar at klagereglene bør gjelde ikke bare vedtak om og samtykke til eiendomsinngrep, men også avgjørelser i tilslutning hertil, jfr. §§ 6, 8, 10 første ledd, 16, 17, 20 og 25 første ledd. Det samme gjelder vedtak om å erklære frivillig overdratt eiendom odelsfri etter § 9²⁾ og avgjørelser av Justisdepartementet i omkostningsspørsmål etter § 15. Vedtak av lensmann eller politimester om å gi eller nekte tillatelse til å foreta undersøkelser m.v. etter § 4 bør kunne påklages til Justisdepartementet, og vedtak av bergemesteren til Industridepartementet.»

Bestemmelsen inneholdt opprinnelig visse bestemmelser om klage og klagebehandling. Disse ble ved kongelig resolusjon 5 februar 1971 opphevd som overflødig i og med vedtakelsen av forvaltningsloven.

Ved kongelig resolusjon 20 januar 1984 ble første punktum i bestemmelsen slik den da lød endret slik at fylkesmannen er klageinstans for lensmannens og politimesterens vedtak i saker om forhåndsundersøkelse av eiendom etter oreigningsloven § 4. I foredraget het det:

¹⁾ Se nå § 15 annet ledd og kommentarer til endringene i § 15 foran i punkt 2.

²⁾ Lovens § 9 om odelsfrigjøring er opphevd. En tilsvarende bestemmelse er inntatt i odelsloven § 32, jf foran under punkt 2.

«Departementet har lagt vekt på at det ved vurdering av spørsmålet om samtykke til oppmålingstillatelse bør gis, vil være fordelaktig med en viss lokalkunnskap. Det må antas at fylkesmannen derfor har bedre forutsetning for å foreta en realitetsvurdering av de påklagede vedtak enn Justisdepartementet har. Fylkesmannen er dessuten allerede delegert myndighet til å gi samtykke til eiendomsinngrep etter oreigningsloven. Saksområdet er således ikke fremmed for embetene.

Det bemerkes at departementet har mottatt bare få klager over vedtak truffet i medhold av oreigningsloven § 4. En antar derfor at arbeidsbelastningen ved fylkesmannsembetene ikke vil øke vesentlig ved at avgjørelsesmyndigheten i disse saker delegeres.»

Til nr 6:

Også denne bestemmelsen kom inn ved kongelig resolusjon 5 februar 1971. I foredraget het det:

«4. I tilfelle hvor kommunen eller fylkeskommunen har klagerett over et oreigningsvedtak, bør det gis *underretning* til disse om underinstansenes vedtak, bl.a. fordi klagefristen ellers ville bli inntil tre måneder, se forvaltningsloven § 29 annet ledd.

I det forslag som ble forelagt for departementene, var plikten til å underrette kommunen (fylkeskommunen) om vedtak i ekspropriasjonssak knyttet til samme kriterier som klageretten. *Industridepartementet* og *Luftfartsdirektoratet* fant dette mindre tilfredsstillende, idet det kan være vanskelig for den avgjørende myndighet å ta standpunkt til klageretten allerede på avgjørelsestiden. *Industridepartementet* foreslo en alminnelig regel om at kommunen bør underrettes om all ekspropriasjon innen kommunen, mens *Luftfartsdirektoratet* foreslo at kommunen skal underrettes. *Justisdepartementet* er enig i innvendingen, men finner at samme regler bør gjelde for underretning til fylkeskommunen som for underretning til den (de) berørte kommune(r). Det vil være mindre praktisk å underrette fylkeskommunen om enhver ekspropriasjon innen fylket.

Etter det utkast som nå legges fram, skal kommunen underrettes når vedtaket berører kommunale interesser. Dersom det må antas at kommunen har klagerett, skal det også gis opplysninger om klageadgang og klagefrist m.m., jfr. for-

valtningslovens § 27 tredje ledd. Det forutsettes med andre ord at det vil kunne være tilfelle der kommunen er interessert i saken, men ikke har klagerett. Det har neppe noen interesse å analysere nærmere hvor vidt man bør tolke uttrykket «kommunale interesser». Det er selvsagt ikke noe til hinder for å etablere den praksis at kommunen alltid underrettes om ekspropriasjon i kommunen.»

Til nr 7:

Bestemmelsen kom inn ved kongelig resolusjon 5 februar 1971. I foredraget het det:

«1. Etter de gjeldende forskrifter vil en *kommune* ha klagerett når det er kommunen som søker ekspropriasjon eller når kommunal eiendom søkes ekspropriert. Det samme følger som utgangspunkt av forvaltningslovens klagerett. I de tilfelle hvor bare kommuner kan gis samtykke til ekspropriasjonsinngrep, kan det imidlertid være tvilsomt om kommunen har klagerett etter forvaltningsloven, jfr. Ot.prp. nr. 2 (1965-66) side 1. Det er derfor nødvendig å beholde en særregel i oreigningsforskriftene om at kommunen kan klage over vedtak som direkte gjelder den.

Det har vært reist spørsmål om hvorvidt kommuner har klagerett også i andre tilfelle enn dem som er nevnt ovenfor. I brev 28. oktober 1969 til Industridepartementet uttalte Jus-tisdepartementet:

«Etter oreigningslovens § 5 første ledd i.f. tilkommer klageretten den som blir *rammet* av ekspropriasjonsvedtak («kvar ein ho råkar»), og etter forskriftenes avsnitt VII nr. 5 tilkommer klageretten den som vedtaket *rammer* eller *angår*. Det er vanlig oppfatning at offentlige institusjoner ikke har klagerett etter en slik bestemmelse, med mindre institusjonen er direkte berørt i egenskap av grunneier eller søker om en tillatelse o.l., se Forvaltningskomiteens innstilling s. 277 og s. 279

Om dette standpunkt helt ut bør opprettholdes når en *kommune* ønsker å opptre for å beskytte innvånernes ferdsels- og friluftsinnteresser, kan imidlertid være tvilsomt. Kommunene vil etter forholdene kunne anses søksmålsberettiget i en sak som gjelder allemannsrettigheter eller allmenningsrettigheter, se som eksempler dommer i Rt. 1953 s. 1435 og Rt. 1928 s. 295. For så vidt kommunen anses søksmålskompetent kan det være grunn til å gi kommunen klagerett også. Det kan i

denne forbindelse vises til at etter forvaltningslovens § 28 første ledd tilkommer klagerett ikke bare sakens parter, men også den som har «rettslig klageinteresse». Det er meningen at det sistnevnte alternativ skal dekke de tilfelle der vedkommende vil bli ansett som søksmålskompetent i sak om vedtakets gyldighet, se Ot.prp. nr. 38 for 1964-65 s. 98-99. Man har imidlertid ingen spesielle holdepunkter for å gå ut fra at forvaltningsloven her gir uttrykk for noe som allerede gjelder.

Noe sikkert svar på spørsmålet om klagerett for Sirdal kommune kan etter dette ikke gis. Atskillig taler vel for at kommunen bør anses klageberettiget i en sak som den foreliggende, og at rettsspørsmålet anses for å være så åpent at det kan legges avgjørende vekt på dette.»

Det synes lite tilfredsstillende at kommunens klagerett i de tilfelle som er nevnt i brevet reguleres av det generelle og vage begrep «rettslig klageinteresse». Justisdepartementet er blitt stående ved at det i oreigningsforskriftene bør foretas en nærmere presisering av begrepet i forhold til kommunens klagerett. Man foreslår at rettslig klageinteresse alltid skal anses å foreligge når vedtaket berører en *større personkrets* i kommunen eller *allmenne interesser* som naturlig varetas av kommunen.

En ekspropriasjonssak kan også være av så stor betydning at den angår allmenne interesser som naturlig varetas av fylkeskommunen (eller den angår en større personkrets i fylket). I slike tilfelle vil det være naturlig å gi fylkeskommunen en tilsvarende klagerett. Man viser i denne forbindelse til at det etter oreigningsloven § 12 første ledd annet punktum i alminnelighet skal innhentes uttalelse fra fylkeskommunale organer i saker som angår ting som hører under disse.»

Etter å ha gjort rede for høringsbehandlingen av et foreløpig forslag til endringer i oreigningsforskriftene uttalte departementet videre:

«Som nevnt er *Justisdepartementet* nå blitt stående ved at bestemmelsen bør formes slik at rettslig klageinteresse alltid anses å foreligge når vedtaket berører en større personkrets i kommunen (fylkeskommunen). I anledning av de innkomne uttalelser vil man bemerke at forslaget ikke berører den klagerett interesseorganisasjoner o.l. i tilfelle måtte ha ifølge forvaltningsloven § 28 første ledd. Kommunen vil således ikke bli gitt eksklusiv klagerett som håndhever av gruppeinteres-

ser. Videre vil klagerett i de fleste tilfelle bare tilkomme den kommune hvor den eiendom vedtaket gjelder befinner seg. Saken kan imidlertid ligge slik an at vedtaket f.eks. berører allmenne interesser som varetas av en *annen* kommune, f.eks. kan en sak gjelde friarealer som er av interesse også for en annen kommune. Da vil også denne kommunen ha klagerett.

Man vil ellers nevne at ordene «eiendomsinngrep eller samtykke til eiendomsinngrep» også omfatter de tilfeller hvor eksproprianten som følge av delegasjon etter oreigningsloven § 5 første og annet punktum ikke trenger samtykke til inngrepet. Det er derimot ikke meningen at ekspropriantens vedtak *om å søke samtykke* til et inngrep skal kunne påklages. I slike tilfelle kan man - i denne sammenheng - bare påklage vedtak av det organ som har myndighet til å samtykke.»

Forskriftene sier ikke noe om hvilket kommunalt (fylkeskommunalt) organ som skal kunne klage. Om dette uttalte Kommunaldepartementet med tilslutning av Justisdepartementet:

«Står det ikke noe om dette i forskriftene, antas etter vanlige regler retten å ligge hos kommunestyret (fylkestinget). På grunn av den korte klagefristen på 3 uker må en imidlertid regne med at fylkesutvalget alltid og formannskapet ofte må gjøre vedtak om klage med hjemmel i «hasteparagrafene» (kommunelovens § 22 og fylkeskommunelovens § 24). Dette gjelder selv om det i forskriftene tas inn bestemmelse om at klageretten ligger hos kommunestyret (fylkestinget), hvilket derfor skulle være unødvendig. En er tilbøyelig til å anta at denne løsning bør foretrekkes framfor å ta inn bestemmelser i forskriftene om at klageretten tilligger formannskapet (fylkesutvalget).»

Til nr 8:

Det vises til det som er sagt til nr 6 og 7 foran.

7.3 Anvendelse av oreigningsforskriftene i saker om eiendomsinngrep etter andre lover

Justisdepartementet uttalte om dette bl a følgende i foredraget til kongelig resolusjon 5 februar 1971 om endringer i oreigningsforskriftene:

«Etter oreigningsloven § 30 gjelder oreigningslovens regler så langt de passer også for ekspropriasjon etter de spesiallover som er nevnt der, for så vidt ikke annet følger av oreigningsloven, vedkommende spesiallov eller forskrifter gitt i medhold av denne. Det har vært antatt at også forskrifter etter oreigningsloven § 29 i slike tilfelle får anvendelse så langt de passer, se Justisdepartementets foredrag til den kongelige resolusjon 2. juni 1960 om ikraftsettelse av oreigningsloven, siste avsnitt (se Norsk Lovtidend 1960, 2. avd. side 393). Det er imidlertid samme sted uttalt at saksbehandlingsreglene i lovens kap. II og saksbehandlingsforskriftene i medhold av § 29 i alminnelighet *ikke* kommer til anvendelse ved inngrep etter spesiallovgivningen som har *hjemmel direkte i lov*. Det ble i denne forbindelse vist til Ot.prp. nr. 43 (1957) side 30 og 32, der det bl.a. er uttalt at felleslovens regler om saksbehandling i det hele tatt vil bli uten anvendelse ved de ekspropriasjonssaker som etter spesiallovgivningen vil ha *hjemmel direkte i lov*.»

De bestemmelsene som er nevnt foran om klagerett for kommuner m v, får derfor ikke direkte anvendelse ved ekspropriasjon med *heimel direkte i en spesiallov*. Avgjørelsene vil imidlertid også her være enkeltvedtak etter forvaltningsloven og vil kunne påklages av en part eller annen med rettslig klageinteresse. Etter forvaltningsloven § 2 fjerde ledd slik den lyder etter endringsloven 27 mai 1977 nr 40 har for øvrig et forvaltningsorgan samme partsstilling som et privat rettssubjekt, dersom det har samme interesse eller stilling i saken som private parter kan ha.

8. VISSE SPØRSMÅL I FORBINDELSE MED HÅNDHEVING AV OREIGNINGSLOVEN

Som nevnt foran under punkt 2 er det en forutsetning at når myndigheten ikke er delegert etter § 5, er det vedkommende fagdepartement som skal forberede konkrete saker om eiendomsinngrep som Kongen skal avgjøre. Dette vil ikke bare gjelde spørsmål om det skal gjøres vedtak om eller gis samtykke til eiendomsinngrep, men også avgjørelser etter §§ 6, 8, 10 første ledd, 15 tredje ledd, 16, 17, 20 og 25 første ledd. I de fleste tilfelle vil det være klart hvilket departement som er fagdepartement i forhold til de enkelte nummer i § 2. Til orientering skal nevnes at det har vært forutsetningen at alle saker om inngrep etter § 2 nr 26 (kommunale tiltak) skal fremmes av Kommunaldepartementet. Når det gjelder § 2 nr 27 (samvirketiltak), vil det avhenge av samvirkets art hvilket departement som blir å anse som fagdepartement. For så vidt gjelder ekspropriasjon til fordel for samvirketiltak til jordbruk, skogbruk eller handel er myndigheten for øvrig delegert til Landbruksdepartementet, jf kgl resolusjon 18 mai 1962.

Hvor loven direkte har lagt avgjerdsmyndighet eller andre oppgaver til departementet (jf § 10 annet ledd, § 25 sjette ledd og § 26 første ledd), vil myndigheten være hos fagdepartementet. Dette vil gjelde uansett om myndigheten til å treffe vedtak om eller gi samtykke til vedkommende inngrep etter § 2 er hos Kongen eller er delegert etter § 5 til departementet eller et annet organ.

Det vil gå fram av det som er sagt foran, at det har vært noe ulik praksis med hensyn til henholdsvis fagdepartementenes og Justisdepartementets rolle i saker vedrørende oreigningsloven. Justisdepartementet finner derfor grunn til å innskjerpe følgende:

a) Oreigningsloven hører, med de unntak som er nevnt foran, under Justisdepartementet. Alle spørsmål om tillegg til eller endringer i loven må vedkommende fagdepartement ta opp med Justisdepartementet. Vi understreker her behovet for at man har opprekningen i oreigningsloven § 30 for øye når eldre ekspropriasjonsheimler blir opphevd eller nye

kommer til. Justisdepartementet må i slike tilfelle også underrettes.

b) Det hører under Justisdepartementet å fremme kongelig resolusjon dersom det viser seg aktuelt å delegerer myndighet etter § 2 jf § 5 i større utstrekning enn det som allerede er gjort. Det samme gjelder utviding av kretsen av ekspropriasjonsberettigete etter § 3. I begge tilfeller vil kongelig resolusjon kunne fremmes av vedkommende fagdepartement dersom Justisdepartementets samtykke er innhentet på forhånd.

Myndighet som ved delegasjon etter oreigningsloven § 5 er lagt til et departement, kan delegeres videre til fylkesmannen med mindre annet er særskilt bestemt. Slik videredelegasjon kan imidlertid bare skje med Justisdepartementets samtykke, jf kongelig resolusjon 15 april 1977 del I nr 3.

Kongelig resolusjon om særskilt myndighet etter oreigningsloven §§ 6, 8, 10 første ledd, 15 tredje ledd, 16, 20 og 25 første ledd ved inngrep etter *spesiallovgivningen* kan uten videre fremmes av vedkommende fagdepartement.

I alle tilfelle ber Justisdepartementet om å få tilsendt utskrift av selve delegasjonsvedtaket samt eventuelle rundskriv om saken. Dette gjelder uten hensyn til om Justisdepartementets samtykke er innhentet på forhånd eller ikke.

c) Endring i oreigningsforskriftene i medhold av loven § 29 hører under Justisdepartementet.

d) Justisdepartementet vil bistå de øvrige departementer ved tolking og anvendelse av lovens regler. For å få mest mulig ensartet praksis bør Justisdepartementet underrettes om alle viktigere avgjerder som treffes, også i konkrete saker.

e) Justisdepartementet ber om å bli forelagt alle lovsaker som vedrører ekspropriasjon, selv om fagdepartementet mener at reglene bør gis i særlov.

Etter fullmakt

Stein Rognlien
ekspedisjonsjef

Nina Frisak
lovrådgiver

Lov 23 oktober 1959 nr 3 om oreigning av fast eigedom

Kapitel I Om kva som kan oreignast og kva det kan oreignast til. Vedtak om eller samtykke til oreigningsinngrep

§ 1. Oreigningsinngrep er det etter denne lova når eigedomsretten til fast eigedom eller til bygning eller anna som har fast tilknytning til slik eigedom, vert teken med tvang, eller når bruksrett, servitutt eller annan rett til, eller over fast eigedom vert teken, brigda, overført eller avløyst med tvang, såleis og forbod mot å nytta eigedomen på ein viss måte.

§ 2. Mot vederlag etter skjøn til den det råkar, kan oreigningsinngrep setjast i verk etter vedtak av eller samtykke frå Kongen, så langt det trengst til eller for:

1. Kyrkje og kyrkjegard.
2. Universitet og høgskule.
3. Skule.
4. Museum.
5. Kringkasting.
6. Fengselstell.
7. Poststell.
8. Tollstell.
9. Telefon- og telegrafstell.
10. Fyrstell.
11. Hamnestell.
12. Brannstell.
13. Politistell.
14. Arbeidslæger for vernepliktige sivilarbeidarar.
15. Militærstell.
16. Luftferdsle.
17. Jarnveg, sporveg, kabelbane og hengjebane.
18. Bilrutedrift.
19. Varmekraftverk, kraftliner, transformatorstasjonar og andre elektriske anlegg.

20. Tiltak som tryggjer at kraftverk og kraftliner ikkje vert skadde eller øydelagde i ufredstid.
21. Tiltak som tryggjer at lager eller verk for drivemne ikkje vert skadde eller øydelagde i ufredstid.
22. Rettsrom.
23. Kontorrom for det offentlege.
24. Apotek.
25. Sjukehus eller annan medisinal eller psykiatrisk heim og liknande.
26. Kommunale tiltak.
27. Samyrketiltak.
28. Fiske, fangst av sjødyr, akvakultur og verksemd i samband med slikt, medrekna undervisning, forskning og utvikling.
29. Velte- og opplagsplass for skogsvyrke.
30. Utnytting av skogsvyrke.
31. Bustadsbygging eller å få eigar- eller bruksrett til tuft som det står hus på når huseigaren ikkje eig grunnen.
32. Industritiltak.
33. Hotell, herberge, matstove og liknande.
34. Møtehus og annan sams tilstelnad av liknande slag.
35. Barneheim, barnehage, leikeplass og liknande for born.
36. Ferieheim, helseheim, kvileheim og liknande.
37. Frimark, naturpark og anna markestykke der kven det er kan lauga seg eller halda til i friluft.
38. Idrottsplass.
39. Skibakke.
40. Skytebane.
41. Stasjon som tek imot oljerestar frå farkostar.
42. Opplagsplass eller destruksjonsverk for søppel eller anna avfall.
43. Plass til å grava ned, øydeleggja eller sterilisera dyreskrottar, smitteførande ting og liknande.
44. Atomverk.
45. Undersøkelse etter og utvinning av petroleum.
46. Kulturminnetiltak.
47. Vassledning og vassverk, og anlegg for avløpsvann.
48. Fjernvarmeanlegg.

Vedtak eller samtykke kan ikkje gjerast eller gjevast utan

Vedlegg 1

det må reknast med at inngrepet tvillaust er til meir gagn enn skade.

§ 3. Andre enn staten og kommunar kan ikkje få rett til å gjera inngrep etter § 2 utan Kongen i riksråd har gjeve føresegner som fastset noko anna. Føresegnene kan òg gå ut på at særskilt nemnde institusjonar, lag, samskipnader og liknande skal kunne få samtykke til inngrep einast etter visse nummer i § 2. På same måten kan Kongen fastsetja at kommunar ikkje skal kunna få samtykke til inngrep etter visse nummer i § 2.

§ 4. Eigiar til og rettshavar i slik eigedom som er nemnd i § 1, lyt tola at det på eigedomen vert gjort mæling, utstikking og anna etterrøking til bruk for eit påtenkt oreigningsinngrep. Ingen må gå i gang med slik etterrøking før eigiar eller brukar er varsla. Løyve til å gjera etterrøking vert gjeve av den styremakt Kongen fastset. I løyvet skal det stå kva tid etterrøkinga kan gjerast.

Om gjennomføringa av etterrøking etter fyrste leden, gjeld § 15 i forvaltningslova.

Lid eigiar eller rettshavar tap av di etterrøking som nemnd i fyrste leden, gjer skade eller valdar ulempe, har skadelidaren rett til skadebot, jfr. § 19.

§ 5. Kongen kan lata eit departement få fullmakt til å gjera vedtak om eller gjeva samtykke til oreigningsinngrep. Når serlege grunnar er for det kan jamvel anna undergjeve sentralt styringsorgan få slik fullmakt. Vidare kan fylkesmannen få fullmakt til å gjeva samtykke til oreigningsinngrep.

Klage over vedtak som er gjort etter fullmakt etter første leden har utsetjande verknad, om ikkje underinstansen eller overinstansen gjer vedtak om noko anna. Slikt vedtak kan berre gjerast i serlege høve om det kjem til å føra til urimeleg hefte om klage skulle ha utsetjande verknad.

I vedtak om eller samtykke til oreigningsinngrep kan Kongen, eller styringsorgan med fullmakt etter fyrste leden, overlata til skjønnet å taka avgjerd om kva inngrepet skal gå ut på, eller kva omfang det skal ha.

I heimel etter fyrste eller andre leden kan det gjevast reglar om korleis heimelen skal nyttjast.

§ 6. Til bate for ein som må tola oreigningsinngrep, kan Kongen - eller nokon med heimel etter § 5 - gjera vedtak om at det skal gjerast oreigningsinngrep hjå ein annan eigar eller rettshavar, så framt skaden og ulempene alt i alt då vert monaleg mindre.

§ 7. Står det hus på grunnen eller anna som har fast tilknytning til grunnen og er viktig for eigaren, bør vedtak om eller samtykke til oreigningsinngrep berre gjerast eller gjevast når det ikkje kan finnast annan tenleg grunn eller når føremønerne med at nett den egedomen vert teken, er så mykje større at det må vera avgjerande. Det same gjeld om dyrka jord og dyrkingsjord.

§ 8. Kjem eigaren eller rettshavaren med krav om det, kan Kongen - eller nokon med heimel etter § 5 - fastsetja at oreigningsinngrepet òg skal gjelda grunn, bygning, rettar og anna som kom til å missa mykje av verdet for eigaren eller rettshavaren, om inngrepet vart sett i verk. I slike høve kan det likeins verta fastsett at oreignaren skal løysa inn heile egedomen jamvel om han berre har gjort krav på ein bruksrett eller annan serleg rett i egedomen.

§ 9. (Opphevd ved lov 28 juni 1974 nr 58.)

§ 10. I vedtak om eller samtykke til oreigningsinngrep kan Kongen - eller styringsorgan med fullmakt etter § 5 - setja dei vilkår som trengst av omsyn til samfunnet eller eigaren åt eller rettshavar i den egedomen inngrepet gjeld. Det kan likevel ikkje krevjast at oreignaren skal svara meir enn fullt vederlag til han som let egedom eller rett frå seg.

Er det sett til vilkår etter fyrste leden at egedomen eller retten skal nyttast på ein viss måte innan ein viss frist, og fristen vert overdrygd, kan den opphavlege eigaren eller rettshavaren krevja at oreigningsinngrepet skal gjerast om att mot at han legg frå seg vederlaget, så nær som ulempevederlag for den tid som går til dess eigar eller rettshavar atter kan råda over egedomen eller retten. Påstår nokon av partane at det som i mellomtida er gjort med egedomen, har min-

Vedlegg 1

ka eller auka egedomsverdet for førre eigaren eller rettshavaren, skal det gjerast frådrag for slik verdminnk eller tillegg for slike verdauke. Kor mykje eigar eller rettshavar i det fall skal svara att, vert fastsett med skjøn. Kravsmålet må gjevast inn til departementet og innehalda dei opplysningane som trengst. I tilfelle som nemnt i andre leden, kan staten gå inn i oreignarretten og då med rett framføre den opphavelege eigaren eller rettshavaren. Det kan staten gjera jamvel om det ikkje er sett fram kravsmål etter andre leden. Vil staten nytta oreignarretten (jfr. tredje leden), må det verta sagt frå om dette innan 3 månader frå det er gjeve inn kravsmål etter andre leden. Når staten tek over egedom eller rett etter tredje leden, lyt han nytta egedomen eller retten i samhøve med grunnlaget for oreigningsinngrepet.

Kapitel II. Om førehavingsmåten

§ 11. I søknad som vert lagd fram for Kongen - eller styringsorgan med fullmakt etter § 5 - skal det, så langt råd er, vera gjort greie for kven oreigningsinngrepet råkar, kva det går ut på og inngrepsføremålet. Med kart eller rit (skisse) må det likeins vera gjort greie for kva markestykke saka gjeld. Dessutan må det så langt det let seg gjera, vera oppgjeve korleis stykket ligg til, kor stort det er, kva slag det er av og kva det no vert nytta til.

§ 12. Kongen - eller styringsorgan med fullmakt etter § 5 avgjer saka, når ho er klårlagd best råd er. Vedkjem saka ting som høyrer under fylkeslandbruksstyret, landbruksnemnda, helse- og sosialstyret, samferdslenemnda, friluftsnemnda eller andre sakkunnige organ, skal dei til vanleg få høve til å seia si meining. Vedkjem ho kommunal bate skal herads- eller bystyret høyrast.

Partane kan verta oppmoda om å freista få til ei minneleg semje; og kvar ein som inngrepet råkar, skal få høve til å seia si meining. Skulle det henda at vansken med å nå kvar ein-skild vert urimeleg stor, er det nok at dokumenta vert utlagde til gjennomsyn på ein høveleg stad i den krinsen saka høyrer heime, og at alle ho kjem ved, vert oppmana til å koma fram

med det dei har å seia, innan ein viss frist, som ikkje må vera stuttare enn 6 veker. Kunngjering om at dokumenta er utlagde, skal setjast inn i Norsk Lysingsblad og minst to blad som er mykje lesne i krinsen. Fristen vert rekna frå den dagen kunngjeringa står i Norsk Lysingsblad.

Vedtak om eller samtykke til oreigningsinngrep skal grunngjevast etter reglane i § 24 første leden i forvaltningslova.

§ 13. Kjem det på tale å taka avgjerd i skjønnet om oreigningsinngrep etter § 6, skal grunneigaren eller rettshavaren straks få varsel, så framt han ikkje har hatt høve til å seia si meining etter § 12, andre leden, av di spørsmålet om inngrep ikkje har vore oppe føre skjønnet. Eigaren eller rettshavaren skal gjerast til saksøkt; og trengst det skal saka mot han verta drygd ut så han kan få rimeleg omrøme til å taka vare på baten sin.

§ 14. (Opphevd ved lov 28 juni 1974 nr. 58.)

§ 15. Kostnad som føresegnene i dette kapitel fører med seg, skal søkjaren bera.

Søkjaren skal dessutan svara motparten dei utgiftene som var naudsynlege til å taka vare på baten hans i saka. Dette gjeld òg utgift i klagesak, med unntak for tilfelle der motparten til søkjaren har klaga utan god grunn. Avgjerd om saks-kostnader etter leden her skal takast av skjønnsretten eller, dersom det ikkje vert halde skjøn, av Kongen.

Tar det lang tid før saka vert avgjort, kan motparten krevja at naudsynlege utgifter som han har hatt over ei viss tid i saka, heilt eller delvis skal verta betalt av søkjaren. Vert partane ikkje samde om slik betaling, kan kvar ein av dei krevja at Kongen - eller styringsorgan med fullmakt etter § 5 - tek avgjerd om dette. Etter at det er kravd skjøn, er det skjønnsretten som tek slik avgjerd.

Utgifter som søkjaren har betalt etter tredje leden kjem til frådrag når det vert fastsett kva søkjaren skal betala etter paragrafen her.

Kvar annan søkjar enn staten lyt gjeva trygd for ansvaret han kan få etter paragrafen her.

Vedlegg 1

Kostnad som søkjaren er pålagt   svara etter fyrste og andre leden, kan søkjast inn etter reglane om fullføring av orskurdar.

Kapitel III. Om skjøn

  16. Vedtak om eller samtykke til oreigningsinngrep fell bort så framt skjøn ikkje er kravd innan eitt år. Kongen - eller styringsorgan med fullmakt etter   5 - kan setja stuttare frist.

  17. Skjøn som skal fastsetja vederlag for oreigningsinngrep etter   2, er rettsleg skjøn etter skj nslova om ikkje anna er sagt nedanfor. Skjøn som skal fastsetja vederlag for inngrep etter   2 nr. 1, 3, 9, 10, 11, 12, 29, 30, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42 og 43, og likeins nr. 19 så langt det gjeld l gspana kraftline, er det i lensmannsdistrikt lensmannen som styrer; Kongen - eller styringsorgan med fullmakt etter   5 - kan likevel gjera vedtak for den einskilde saka om at skj net skal vera rettsleg.

Føresegnene i fyrste leden gjeld på tilsvarande måte når skj net i samhøve med   5, andre leden, tek avgjerd om kva inngrepet skal gå ut på, eller kva omfang det skal ha.

  18. Vederlag for inngrep etter   6 fastset det skj net som fastset vederlag elles.

  19. Skadebot for skade eller ulempe som er valda med etterrøking i samhøve med   4, fyrste leden, skal det skj net fastsetja som fastset vederlag for inngrepet, så framt partane er samde om det. I andre høve vert skadebota fastsett i skjøn som på landet vert styrt av lensmannen. Det same gjeld når det ikkje vert gjort vedtak om eller gjeve samtykke til inngrep.

Vert ikkje inngrepet sett i verk kan skj net, så framt eigar eller rettshavar krev det, fastsetja at etterr kjaren skal v la skaden i staden for   svara skadebot. Kan ikkje heile skaden v last, skal det svarast skadebot for resten.

  20. I serh ve kan Kongen - eller styringsorgan med fullmakt etter   5 -samtykkja i at namnet  t eigar og rettshavar

ikkje vert teke med i stemnemålet til skjøn, og at dei saksøkte ikkje treng verta tilsagde på vanleg måte. Stemnemålet skal då lyda på dei eigarar og rettshavarar som saka kjem ved. Slikt stemnemål og sameleis innkalling skal kunngjerast i Norsk Lysingsblad og i minst to blad som er mykje lesne på dei kantane av landet. Dertil skal stemnemål og innkalling verta oppslegne på høvelege stader. I innkallinga skal det seiast med reine ord at anna tilseiing ikkje vert gjeven. Skjøn kan ikkje haldast før det er gått minst 6 veker frå kunngjeringsdagen i Norsk Lysingsblad.

§ 21. Går ikkje inngrepet ut på at saksøkte skal lata frå seg heile egedomen til eige, og skjønnet meiner at det ikkje let seg gjera å få fullt oversyn over skade og ulempe før seinare, kan skjønnet taka ved å venta ei viss tid med å fastsetja vederlaget eller noko av det. Saksøkte kan likevel krevja at skjønnet straks set takst på skade og ulempe som det er råd å slå fast med det same.

Gjer skjønnet vedtak om utsetjing etter fyrste leden, kan det setja eit årleg vederlag som gjeld til så lenge. I alle fall skal det avgjera kor stor sum kvar annan saksøkjar enn staten lyt gjeva trygd for hjå namsmannen, før inngrepet kan setjast i verk. Namsmannen avgjer om trygda som saksøkjaren byd, er god nok.

Kapitel IV. Om vederlag for oreigningsinngrep

§ 22. Vederlag for oreigningsinngrep som ikkje er tidsavgrensa, skal verta sett til ein sum pengar ein gong for alltid. I andre høve kan skjønnet setja vederlaget antan til ein eingongssum eller til ein sum for året eller noko til ein eingongssum og noko til ein sum for året.

Kvar annan saksøkjar enn staten skal gjeva den trygd skjønnet fastset, for at årleg vederlag vert rett oppgjort. Egedomen som det gjeld, er dertil pant for vederlaget. Når skjønnet er endeleg, skal skjønnsstyraren tinglyse opplysning om vederlagsskyldnaden og panteretten. Saksøkjaren ber tingslysningskostnaden.

Skyldnad til å svara årleg vederlag varer til utgangen av det året då inngrepet fell bort.

Vedlegg 1

§ 23. Årleg vederlag skal prøvast på nytt kvart 5. år, etter rettingsreglar som Kongen fastset i riksråd. Når reglane vert fastsette, skal det serleg leggjast vekt på omskifte i pengeverdet.

§ 24. Fører oreigningsinngrepet til at ein bruksrett eller annan rett ikkje kan stå ved lag som før, skal det fastsetjast særskilt vederlag til rettshavaren. Eigaren skal gjera greie for alle rettar som han veit hefter på eigedomen, og som inngrepet kan få verknad for, om det vert kravd.

Kapitel V. Om korleis oreigningsinngrep vert gjennomført og fell bort

§ 25. Kongen - eller styringsorgan med fullmakt etter § 5 - kan gje samtykke til at oreigningsinngrep vert sett i verk før det ligg føre rettskraftig skjøn. Er skjøn ikkje kravd, kan samtykke berre gjevast i serhøve dersom det kom til å valda urimeleg tidhefte å bia til skjønsskravet er framsett. Men då skal avgjerdsmakta setja søkjaren ein frist til å krevja skjøn, og fristen må ikkje vera lengre enn 3 månader. Når skjøn er halde, skal samtykke gjevast om ikkje serlege grunnar talar mot det.

Må det reknast med at arbeid som søkjaren vil gå i gang med før skjønnet er halde eller før skjønnet er rettskraftig, kjem til å skapa oreigningsemnet om så mykje at det vert monaleg vandare å setja eit rett vederlag, skal avgjerdsmakta setja det vilkåret for samtykke at søkjaren får gjort det som trengst av utgreiingar om staden og lendet, mælingar og granskingar av anna slag, før han set arbeidet i gang.

Når samtykke som nevnt i fyrste leden vert gjeve, skal det etter krav frå ein av partane setjast som vilkår at søkjaren betalar eit forskott på vederlaget. Vert ikkje partane samde om kor stort forskottet bør vera, skal avgjerdsmakta fastsetja det.

Ved utbetalingar etter tredje leden gjeld skjønsslova § 53 andre leden. Oreignaren kan krevja pant i eigedomen for det han betalar. Når inngrepet berre gjeld ein del av ein eigedom

og denne er fråskild, kan eigaren krevja at panteheftet vert sletta av grunnboka på resten av eigedommen.

Før det vert teke avgjerd etter fyrste, andre og tredje leden, skal partane få høve til å seia si meining. § 12 andre leden andre, tredje og fjerde punktum, gjeld tilsvarande.

Når det er gjeve samtykke etter fyrste leden, står staten inne for at vederlaget vert ytt. For rett oppgjerd skal kvar annan saksøkjjar gje den trygd som departementet fastset.

Er inngrep gjort med heimel i samtykke etter fyrste leden eller i samtykke frå den rettshavaren det gjeld, må oreignaren stå ved inngrepet og svara det vederlaget som vert endelig fastsett, om ikkje anna er avtala med rettshavaren.

§ 26. Gjeld oreigningsinngrepet ein bruksrett og er det tidavgrensa, skal oreignaren eller ettermannen hans rydja grunnen når tida er ute, eller når bruken er slutt om det er før, alt innan den fristen departementet fastset, og så framt det ikkje er sagt noko anna i skjønnsføresetnadene. Dryer oreignaren over fristen, kan grunneigaren få gjort det arbeidet som trengst for rekning av oreignaren eller ettermannen hans.

Twist om omfanget av rydjingsskyldnaden, om alt rydjingsarbeidet er gjort, eller om kva krav grunneigaren har når han lyt gjera arbeidet sjølv, vert avgjort med skjøn, som på landet vert styrt av lensmannen.

§ 27. Om det som er stelt til på ein eigedom etter vedtak om eller samtykke til oreigningsinngrep vert nedlagt, anten av di inngrepet er tidavgrensa eller av annan grunn, skal oreignaren eller ettermannen hans svara skadebot etter skjøn for skade og ulempe som nedlegginga valdar eigar eller rettshavar. Tap av føremon som det tilstelte har skapt, skal det då ikkje takast omsyn til utan det vert ettervist at eiger eller rettshavar har svara vederlag for føremonen med frådrag i sitt vederlag på annan måte. For skade og ulempe som tilstelna den kan valda etter nedlegginga, skal det likeeins svarast skadebot med ein eingongssum.

Skjøn etter fyrste leden vert på landet styrt av lensmannen.

Kapitel VI. Ymse føresegner

§ 28. Etter at eigar eller rettshavar er gjeven høve til å seia si meining etter § 12, jfr. òg § 13, må han ikkje råda rettsleg over eigedomen det gjeld, utan oreigningssøkjaren samtykkjer, og heller ikkje gjera noko med eller på eigedomen som kan hindra, valda vanskar for eller fordyra det påemna oreigningsinngrepet. Om eigaren eller rettshavaren likevel gjer såvore, skal det gjerast frådrag i vederlaget hans for all skade åtferda har valda oreignaren; og arbeid som elles skulle gjeva eigaren eller rettshavaren rett til auka vederlag, skal det ikkje takast omsyn til når vederlaget vert fastsett.

Får eigaren eller rettshavaren skade eller ulempe av di det er lagt hand på rådvaldsretten, så som nemnt i fyrste leden, kan han krevja skadebot av søkjaren. Slik skadebot vert fastsett når vederlaget for inngrepet vert sett, men i serskilt skjøn om inngrepet ikkje vert sett i verk.

§ 29. Kongen kan gjeva føresegner til gjennomføring av lova, såleis om kva det må gjerast greie for i ein søknad, korleis søknaden skal vera oppsett og sameleis om førehavingsmåten. Likeins kan Kongen gjeva reglar til utfylling av føresegnene i kapitel VII.

§ 30. Så framt føresegnene i lova her ikkje med reine ord er avgrensa til å gjelda inngrep i samhøve med § 2, gjeld dei òg, sålangt dei høver og ikkje strider mot serføresegner om tilhøvet, når nokon vil gjera eller det vert gjort oreigningsinngrep med heimel i ei eller fleire av desse lovene:

2. Lov 9 juni 1903 nr 10 om Anlæg for Telegraf, Telefon og lignende Meddelelsesmidler
3. Lov 14 juni 1912 nr 1 om anlæg av taugbaner og løipestrender
4. Lov 25 mai 1917 nr 2 om tvungen avstaaelse av bruksret til husrom
5. Lov 14 desember 1917 nr 17 om vassdragsreguleringer
6. Lov 9 juli 1923 nr 1 om anbringelse av signaler og merker for målearbeider
7. Lov 17 juli 1925 nr 11 om Svalbard
8. Lov 8 juni 1928 nr 2 om postvesenet

9. Lov 22 juni 1928 nr 27 om landets kornforsyning
10. Lov 19 mai 1933 nr 8 om rekvisisjonsrett for politiet
11. Lov 10 juni 1938 nr 3 om utskrivning av hester og kjøretøier ved mobilisering
12. Lov 15 mars 1940 nr 3 om vassdragene
13. Lov 12 desember 1947 nr 19 om sams skoghusvær
14. Lov 14 juli 1950 nr 2 om forskjellige tiltak til gjennomføring av oppmerking og overvåking av riksgrensen
15. Lov 15 desember 1950 nr 7 om særlige rådgjerder under krig, krigsfare og liknende forhold
16. Lov 29 juni 1951 nr 19 om militære rekvisisjoner
17. Lov 21 mars 1952 nr 1 om avståing av grunn m.v. til drift av ikke mutbare mineralske forekomster
18. Lov 17 juli 1953 nr 9 om sivilforsvaret
19. Lov 18 mars 1955 nr 2 om tilskiping av jordbruk (jordlova)
20. Lov 2 desember 1955 nr 2 om helsemessig beredskap
21. Lov 14 desember 1956 nr 7 om forsynings- og beredskaps-tiltak
22. Lov 28 juni 1957 nr 16 om friluftslivet
23. Lov 27 juni 1958 nr 1 om rett for den norske stat til å foreta ekspropriasjon for gjennomføring av overenskomst av 18 desember 1957 mellom Norge og Sovjet-Samveldet om utnytting av vannkraften i Pasvikelven
24. Lov 16 desember 1960 nr 1 om luftfart
25. Lov 9 juni 1961 nr 24 om sikring mot og erstatning for naturskader (naturskadeloven)
26. Lov 16 juni 1961 nr 12 om ymse beitespørsmål
27. Lov 8 juni 1962 nr 4 om tiltak mot dyresjukdommer (husdyrloven)
28. Veglov 21 juni 1963 nr 23
29. Lov 6 mars 1964 om laksefisket og innlandsfisket
33. Lov 9 juni 1972 nr 31 om reinbeiting i henhold til konvensjon av 9 februar 1972 mellom Norge og Sverige om reinbeite
34. Lov 30 juni 1972 nr 70 om bergverk
35. Lov 6 juni 1975 nr 31 om utnytting av rettar og lunnende m.m. i statsalmenningane (fjellova)
36. Lov 9 juni 1978 nr 49 om reindrifft
37. Lov 9 juni 1978 nr 50 om kulturminner

Vedlegg 1

38. Lov 21 desember 1979 nr 77 om jordskifte o.a.
39. Lov 29 mai 1981 nr 38 om viltet
40. Lov 21 desember 1984 nr 101 om reindrift i kommunene Meldal, Midtre Gauldal, Oppdal, Rennebu, Rindal, Sunndal og Surnadal
41. Plan- og bygningsloven av 14 juni 1985 nr 77

Kapitel VII. Overgangsføresegner

§ 31. Søknad om samtykke til oreigningsinngrep som ikkje er avgjort når denne lova er sett i kraft, skal førehavast og avgjerast etter føresegnene i denne lova eller i den serlova det er tale om (jfr. § 30), såleis som dei lyder når denne lova har teke til å gjelda. Det same gjeld i fall spørsmål om å gjøra oreigningsinngrep for rekning staten ikkje er avgjort når lova tek til å gjelda, jamvel om spørsmålet er teke opp føre den tid.

§ 32. Når stemnemål til skjøn vert inngjeve etter at denne lova tok til å gjelda, skal saka førehavast i samhøve med føresegnene i denne lova eller i den serlova det er tale om (jfr. § 30) såleis som dei lyder når denne lova har teke til å gjelda, jamvel om vedtaket om eller samtykket til oreigningsinngrep vart gjort eller gjeve før den tid.

§ 33. Når stemnemål til skjøn er inngjeve før denne lova tok til å gjelda, held saka fram i samhøve med føresegnene som gjaldt på inngjevingstida. Dette gjeld jamvel om skjønnsretten som stemnemålet er gjeve inn til, er bortteken med § 36 i denne lova.

§ 34. Er det, før denne lova tok til å gjelda, gjeve samtykke til oreigningsinngrep med heimel i ei lov som gjev partane rett til å få vederlaget fastsett med nytt skjøn etter ei viss tid, skal dei kunna krevja slikt skjøn seinare òg, jamvel om denne lova set føresegnene om det ut or kraft.

**Kapitel VIII. Kva tid lova tek til å gjelda. Lover og lovføresegner
som held opp å gjelda eller vert brigda**

§ 35. Kongen fastset kva tid denne lova skal taka til å gjelda.

§ 36. Når denne lova tek til å gjelda, vert desse lovene og lovføresegnene sette ut or kraft eller brigda.

Oversikt over delegasjon i medhold av oreigningsloven § 5 jf § 2

- § 2 nr 1 til Kirke- og undervisningsdepartementet for så vidt angår kirkegårder (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 2 til Kultur- og vitenskapsdepartementet (kgl resolusjon 18 desember 1981)
- nr 3 til fylkesmannen for så vidt det dreier seg om samtykke til eiendomsinngrep (kgl resolusjon 15 april 1977)
- nr 4 til Kultur- og vitenskapsdepartementet (kgl resolusjon 18 desember 1981)
- nr 5 til Kultur- og vitenskapsdepartementet (kgl resolusjon 18 desember 1981)
- nr 6
- nr 7 til Samferdselsdepartementet (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 8
- nr 9 til Samferdselsdepartementet, som kan delegere retten videre til Teledirektoratet og herunder gi regler for Teledirektoratets bruk av myndighet (kgl. resolusjon 2 juni 1960). Slik delegasjon er gjort ved Samferdselsdepartementets vedtak 23 november 1960)
- nr 10 til fylkesmannen for så vidt det dreier seg om samtykke til eiendomsinngrep (kgl resolusjon 15 april 1977)

- nr 11 til fylkesmannen for så vidt det dreier seg om samtykke til eiendomsinngrep (kgl resolusjon 15 april 1977)
- nr 12 til fylkesmannen for så vidt det dreier seg om samtykke til eiendomsinngrep (kgl resolusjon 15 april 1977)
- nr 13 til Justisdepartementet (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 14
- nr 15 til Forsvarsdepartementet for så vidt angår utviding og drift av eksisterende anlegg (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 16
- nr 17 til Hovedstyret for Statsbanene for så vidt angår utviding og drift av igangværende statsjernbaner og for så vidt angår vedtatte anlegg av nye statsjernbaner (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 18 til fylkesmannen for så vidt det dreier seg om samtykke til eiendomsinngrep (kgl resolusjon 15 april 1977)
- nr 19 til NVE ved hovedstyret (kgl resolusjon 5 november 1982).
Til fylkesmannen for såvidt angår kraftlinje med inntil 22 kV nominell spenning (kgl resolusjon 5 november 1982) (Delegasjonene er foretatt før lovendringen 12 juni 1987 nr 52)
- nr 20 til Olje- og energidepartementet (kgl resolusjon 11 januar 1978, jf kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 21 til Forsvarsdepartementet (kgl resolusjon 2 juni 1960) og til Handelsdepartementet (kgl resolusjon 6 februar 1976)

nr 22

nr 23 til Statens bygge- og eiendomsdirektorat (kgl resolusjon 2 juni 1960)

nr 24

nr 25 til Sosialdepartementet for så vidt angår opprettelse av midlertidige sjukehus under epidemier (kgl resolusjon 2 juni 1960)

nr 26

nr 27 til Landsbruksdepartementet for så vidt gjelder samyrketiltak til jordbruk, skogbruk eller handel (kgl resolusjon 18 mai 1962)

nr 28 til fylkesmannen for så vidt det dreier seg om samtykke til eiendomsinngrep (kgl resolusjon 15 april 1977)

nr 29 til Landbruksdepartementet (kgl resolusjon 18 mai 1962)

nr 30 til Landbruksdepartementet (kgl resolusjon 18 mai 1962)

nr 31 til fylkesmannen for så vidt det dreier seg om samtykke til eiendomsinngrep (kgl resolusjon 15 april 1977)

nr 32 til Industridepartementet (kgl resolusjon 12 januar 1962)

nr 33 til fylkesmannen for så vidt det dreier seg om samtykke til eiendomsinngrep (kgl resolusjon 15 april 1977)

nr 34 til Kultur- og vitenskapsdepartementet (kgl resolusjon 18 desember 1981)

nr 35 til Forbruker- og administrasjonsdepartementet (Familie- og forbrukerdepartementet) for så vidt angår barnehage, leikeplass og liknende institusjoner som hører inn under dette departement (kgl resolusjon av 8 oktober 1971)

nr 36

nr 37 til Miljøverndepartementet (kgl resolusjon 5 mai 1972, kgl resolusjon 2 juni 1960)

nr 38 (til Kultur- og vitenskapsdepartementet (kgl resolusjon 18 desember 1981)) til fylkesmannen for så vidt det dreier seg om samtykke til eiendomsinngrep (kgl resolusjon 15 april 1977)

nr 39 til fylkesmannen for så vidt det dreier seg om samtykke til eiendomsinngrep (kgl resolusjon 15 april 1977)

nr 40 til Justisdepartementet til å gi samtykke til eiendomsinngrep til skytebanegrund til skytterlag tilsluttet Det frivillige skyttervesen (kgl resolusjon 24 januar 1964) Justisdepartementets myndighet er delegert videre til fylkesmannen med virkning fra 1 januar 1985.

nr 41

nr 42 til Miljøverndepartementet (kgl resolusjon 8 juli 1983)

Miljøverndepartementets myndighet er delegert til fylkesmannen. (Norsk Lovtidend Avd 1 1984 s 771, se også kgl resolusjon 15 april 1977)

nr 43 til Landbruksdepartementet (kgl resolusjon 2 juni 1960)

nr 44 til Olje- og energidepartementet til å gi samtykke til eiendomsinngrep til staten, en kommune eller Ins-

Vedlegg 2

titutt for energiteknikk (før Institutt for atomenergi) (kgl resolusjon 11 januar 1978, jf kgl resolusjon 11 juni 1965)

nr 45

nr 46

nr 47 til Miljøverndepartementet (kgl resolusjon 8 juli 1983)

Miljøverndepartementets myndighet er delegert videre til fylkesmannen (Norsk Lovtidend Avd 1 1984 s 771)

Vedkommende fagdepartement har full kompetanse som overordnet organ for så vidt myndighet til å gi samtykke til eiendomsinngrep er delegert til fylkesmannen (Justisdepartementet for nr 40, Kommunaldepartementet for nr 12 og 31, Fiskeridepartementet for nr 10, 11 og 28, Kirke- og undervisningsdepartementet for nr 3, Kultur- og vitenskapsdepartementet for nr 38 og 39, Samferdselsdepartementet for nr 18 og 33, Miljøverndepartementet for nr 42 og 47 og Olje- og energidepartementet for nr 19). Videre delegeres til de nevnte departementer å gjøre vedtak om eiendomsinngrep for så vidt myndighet til å gi samtykke er delegert til fylkesmannen (kgl resolusjon 15 april 1977).

Myndighet til å gi samtykke til eiendomsinngrep som i henhold til § 5 i lov 23 oktober 1959 om oreigning av fast eiendom er eller blir delegert til et departement, kan med Justisdepartementets samtykke delegeres videre til fylkesmannen med mindre annet er særskilt bestemt (kgl resolusjon 15 april 1977).

Forskrifter i medhold av oreignings- loven § 3

§ 2 nr 1

nr 2

nr 3

nr 4

nr 5 til Norsk Rikskringkasting (kgl resolusjon 2 juni 1960)

nr 6

nr 7

nr 8

nr 9

nr 10 til lokalt havnevesen v/vedkommende havnestyre
(kgl resolusjon 2 juni 1960)

nr 11 til enhver (kgl resolusjon 2 juni 1960)

nr 12

nr 13

nr 14

nr 15

nr 16

Vedlegg 3

- nr 17 til den som innehar eller meddeles konsesjon på den bane eller bilrute som inngrepet skal foretas til fordel for (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 18 til den som innehar eller meddeles konsesjon på den bane eller bilrute som inngrepet skal foretas til fordel for (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 19 til enhver (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 20 til enhver (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 21 til enhver (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 22
- nr 23 til trygdekasse (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 24 til innehaver av apotekbevilling (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 25
- nr 26
- nr 27 til fiskersamvirkelag hvis vedtekter er godkjent av Fiskeridepartementet, og til fylkesfiskarlag (kgl resolusjon 2 juni 1960), samt til jordbruks-, skogbruks- og handelssamvirkelag (kgl resolusjon 5 oktober 1962)
- nr 28 til fiskersamvirkelag hvis vedtekter er godkjent av Fiskeridepartementet, og til fylkesfiskarlag (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 29 til enhver (kgl resolusjon 5 oktober 1962)
- nr 30 til enhver (kgl resolusjon 2 juni 1960)

- nr 31 til boligbyggelag, borettslag og aksjeselskaper som har til formål å fremme boligbygging når en kommune eller flere kommuner til sammen eier mer enn 50 prosent av aksjekapitalen, samt også til andre for så vidt gjelder stiftelse, endring, overføring eller avløsning av servitutt eller erverv av eiendomsrett eller bruksrett til grunn som eksproprian-ten har huset sitt stående på (kgl resolusjon 2 juni 1960 med senere endringer ved kgl resolusjon 30 september 1966 og ved kgl resolusjon 25 mai 1970)
- nr 32 til enhver (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 33 til enhver (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 34
- nr 35 til boligbyggelag og borettslag (kgl resolusjon 2 juni 1960)
- nr 36
- nr 37
- nr 38
- nr 39
- nr 40 til skytterlag tilsluttet Det frivillige skyttervesen (kgl resolusjon 24 januar 1964)
- nr 41
- nr 42 til enhver (kgl resolusjon 8 juli 1983)
- nr 43
- nr 44 til Institutt for energiteknikk (før Institutt for atomenergi) (kgl resolusjon 11 juni 1965)

Vedlegg 3

nr 45

nr 46

nr 47 til enhver (kgl resolusjon 8 juli 1983)

nr 48

Forskrift 7 desember 1984 om justering av årlige erstatninger fastsatt i medhold av lov 23 oktober 1959 om oreigning av fast eignedom § 23

§ 1

Årlige erstatningsbeløp skal justeres automatisk hvert 5 år.

§ 2

Justeringen skal skje ved å samholde gjennomsnittet for Statistisk sentralbyrås konsumprisindeks for siste kalenderår av forløpne tidsperiode (beregningsåret) med tilsvarende indekstall for det kalenderår da erstatningene forfalt første gang. Senere justeringer skjer med basis i siste beregningsår.

§ 3

For årlige erstatninger som forfalt første gang før 1 januar 1980 og ikke er justert etter dette, foretas en engangsjustering av det årlige erstatningsbeløp regnet fra det kalenderåret da erstatningen forfalt første gang, og fram til 1985. Disse justeringene skal gjennomføres med virkning fra og med det regulære forfall i 1985.

Ved engangsjusteringer etter første ledd skal man samholde gjennomsnittet for Statistisk sentralbyrås konsumprisindeks for 1984 med tilsvarende indekstall (før 1960 levekostnadsindeksen) for det kalenderår da erstatningen forfalt første gang. Etter engangsjusteringen skal erstatningen justeres i samsvar med §§ 1 og 2.

§ 4

Forfall etter §§ 1 til 3 er det tidspunkt da vedkommende erstatning er rettskraftig fastsatt. Har tiltredelse skjedd før dette tidspunkt, regnes forfall første gang fra tiltredelsen.

§ 5

Forskriftene her trer i kraft 1 januar 1985. Fra samme tid oppheves forskrifter om justering av årlige erstatninger gitt ved kgl resolusjon 2 mai 1980.

Forskrifter i medhold av oreigningsloven § 29

1. Før samtykke til eiendomsinngrep blir søkt, og før spørsmålet om inngrep for statens rekning blir tatt opp, bør det i alminnelighet være gjort forsøk på å komme til minnelig ordning.
2. Før en kommune, brannkommune, bygningskommune, trygdekasse, et lokalt havnevesen eller Norsk Rikskringkasting sender inn søknad om samtykke til eiendomsinngrep, eller før det blir tatt opp spørsmål om inngrep for statens rekning, skal det foreligge uttalelser etter reglene i § 12 første og annet ledd, og de gitte uttalelsene skal være vedlagt saken når den sendes inn til avgjørelse.
3. Før det blir gjort vedtak om eller gitt samtykke til eiendomsinngrep, skal saken i alminnelighet være forelagt til uttalelse for de departementer hvis sakområde inngrepet berører. Frarår et av departementene inngrepet, kan vedtak om det bare treffes av Kongen.

Har saken i henhold til lovens § 12 vært forelagt for fylkeslandbruksstyret som frarår inngrepet, kan samtykke til eiendomsinngrep ikke gis av fylkesmannen i medhold av delegasjon. Det samme gjelder når saken vedrører forhold over fylkesgrensene eller reiser betydelige prinsipielle problemer. Saken sendes i begge tilfelle med fylkesmannens uttalelse til vedkommende departement til avgjørelse.
4. Søknad til Justisdepartementet om å få dekket kostnader etter § 15 annet punktum (nå § 15 annet ledd) skal sendes gjennom det departement som saken hører under, og departementet skal vedlegge saken sin uttalelse.
5. Fylkesmannen er klageinstans for vedtak som treffes av lensmann eller politimester etter § 4. Industridepartementet er klageinstans for vedtak som treffes av bergmester etter § 4.

6. Dersom vedtak som gjelder eiendomsinngrep eller samtykke til eiendomsinngrep, berører kommunale interesser, skal underretning om vedtaket sendes vedkommende kommune eller kommuner.
7. Vedtak som gjelder eiendomsinngrep eller samtykke til eiendomsinngrep, kan påklages av en kommune etter reglene i forvaltningslovens kap. VI når saken direkte gjelder kommunen eller kommunen har rettslig klageinteresse. Rettslig klageinteresse anses her alltid å foreligge når vedtaket berører en større personkrets i kommunen eller allmenne interesser som naturlig varetas av kommunen.
8. Bestemmelsene i nr. 6 og 7 gjelder tilsvarende for vedkommende fylkeskommune.

Adressater for dette rundskrivet

Departementene
Stortingets ombudsmann for forvaltningen
Fylkesmennene
Fylkeskommunene
Kommunene
Politimestrene
Lensmennene
Regjeringsadvokatembetet
Vegdirektoratet

Høyesterett
Lagmannsrettene
Herreds- og byrettene

Advokatene

